

บทที่ 3

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับธุรกิจเกษตร การจัดกลุ่มอุตสาหกรรมและหมวดอุตสาหกรรมหลักทรัพย์ และ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ธุรกิจเกษตรในประเทศไทย

ความหมายของธุรกิจเกษตร

J. Davis and Ray A. Goldberg เป็นผู้ให้ความหมายธุรกิจเกษตรไว้ว่า ธุรกิจเกษตรหมายถึง การดำเนินการทั้งหลายในด้านที่เกี่ยวกับการผลิตและการจัดจำหน่ายปัจจัยการผลิต กิจกรรมการผลิตในฟาร์ม การเก็บรักษา การแปรรูปและการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ได้จากสินค้าเกษตร ต่อมาอีก 10 ปี Ewell (1967) ได้ให้นิยามที่เน้นด้านอาหารและเส้นใย โดยให้ความหมายว่า ธุรกิจเกษตรเป็นการประสานงานด้านวิทยาการต่าง ๆ ในด้านการผลิตและการจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตร ตามด้วยการผลิตผลิตภัณฑ์เกษตร การแปรรูปและการจัดจำหน่ายอาหารและเส้นใย และในปี 1979 Kenneth D. Duft กล่าวว่า เขาเห็นด้วย Walter J. Wills ที่ว่า ความหมายธุรกิจเกษตรควรแยกการผลิตในฟาร์มออกไป โดยให้เหตุผลว่า การจัดการกิจกรรมในการผลิตระดับฟาร์มนั้นแตกต่างไปจากการจัดการในการซื้อหรือการขายของเกษตรกร (สมคิด, 2544)

จากนิยามข้างต้น ธุรกิจเกษตรเป็นกระบวนการทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสาขาการเกษตร และที่ไม่ใช่สาขาการเกษตร ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาขาการเกษตรได้แก่ การผลิตพืช การเลี้ยงสัตว์ การเพาะเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำ การทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้าเกษตรไม่ว่าจะเป็นระดับการรวบรวมสินค้าจากเกษตรกร การแปรรูป การขายส่ง การขายปลีกและการส่งออกสินค้าเกษตรที่ไม่ใช่สาขาการเกษตรได้แก่ การผลิตปัจจัยเป็นการผลิตเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเกษตร เช่น รถแทรกเตอร์ รถไถเดินตาม เครื่องใช้ในการปลูกและหยอดเมล็ด เครื่องปั๊มและสูบน้ำ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยวิธีการทางวิศวกรรม ทางช่าง และทางฟิสิกส์เข้ามาเกี่ยวข้อง การผลิตปุ๋ยและสารป้องกันและกำจัดศัตรูพืชต้องอาศัยกรรมวิธีทางเคมี การผลิตเมล็ดพันธุ์หรือการปรับปรุงพันธุ์พืชและสัตว์ให้ดียิ่งขึ้นต้องอาศัยกรรมวิธีพันธุศาสตร์ สถิติและอื่น ๆ นอกจากนั้นการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถที่จะใช้ปัจจัยการผลิตที่ถูกต้อง วิธีการ

บำรุงรักษาเพื่อให้ใช้ได้อย่างคงทนและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เมื่อได้ผลผลิตสินค้าเกษตรขึ้นต้นมาแล้ว ผู้ที่ทำหน้าที่รับช่วงต่อไปในด้านการตลาดและแปรรูป จำเป็นต้องมีความรู้ความชำนาญหลาย ๆ ด้านเช่นกัน เป็นต้นว่า การเก็บรักษาและขนส่งไม่ให้สินค้าเสียหาย แปรรูปให้อยู่ในลักษณะที่ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคต้องการ ดังนั้น ธุรกิจเกษตรจึงเกี่ยวพันหลายฝ่าย แต่ละฝ่ายมีความรู้และความสามารถในหลายด้าน ถ้าหากว่ามีการทำธุรกิจสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งให้ครบวงจร หมายถึงว่า มีการเปลี่ยนสินค้าเกษตรซึ่งมีลักษณะเป็นวัตถุดิบนั้นให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายก่อนที่จะจำหน่ายให้กับผู้บริโภคหรือผู้ซื้อ เช่น ข้าวโพด อาจนำมาสกัดน้ำมันข้าวโพดและผลิตเป็นแป้งข้าวโพด แทนที่จะส่งออกในรูปแบบของเมล็ดข้าวโพด ซึ่งจะมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำต่อตัวข้าวโพดเพิ่มขึ้น และต้นทุนในการกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะรวมอยู่ในตัวสินค้าที่ได้ออกมา ทำให้สินค้านั้นมีมูลค่าเพิ่มขึ้นตามกิจกรรมต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้น (สมคิด, 2544)

ความสำคัญของธุรกิจเกษตร

ความสำคัญของธุรกิจเกษตรสามารถแบ่งได้ 3 ประการ (สมคิด, 2544) ดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญในแง่ของชีวิตประจำวันของมนุษย์ทั้งมวล มนุษย์ที่เกิดมาและมีชีวิตอยู่ได้ย่อมต้องการอาหารเพื่อการบริโภคและใช้สิ่งอื่นเข้าช่วยในการดำรงชีวิต การดำเนินงานธุรกิจเกษตรเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค การที่ผู้บริโภคได้รับอาหารแต่ละมื้อในปัจจุบันเกิดจากการคาดคะเนและการตัดสินใจในการผลิตสินค้าเกษตรก่อนหน้านี้มีระยะหนึ่งระยะเวลานี้จะสั้นหรือยาวขึ้นอยู่กับชนิดของผลผลิตเช่น พวกผักก็ใช้เวลาสั้น แต่ถ้าเป็นสัตว์ขนาดเล็ก เช่น สัตว์ปีกและสุกรก็จะใช้เวลายาวขึ้นอีก เป็นต้น ประกอบกับการผลิตในปัจจุบันเป็นแบบการค้า ดังนั้น ผู้ผลิตและผู้ประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ต้องคำนึงในช่วงที่ตัดสินใจผลิตว่าธุรกิจที่ทำอยู่นั้นตรงกับความต้องการของผู้บริโภคหรือไม่ นั่นคือ การดำเนินธุรกิจเกษตรก็เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์

2. ความสำคัญในแง่ธุรกิจ จากความหมายแสดงให้เห็นว่า กว่าสินค้าเกษตรจะผลิตมาได้ต้องมีผู้ที่เกี่ยวข้องมาแล้วใน 2 ระบบย่อยคือ ปัจจัยการผลิตและการผลิตสินค้าเกษตรในระดับฟาร์ม เมื่อผลิตมาได้แล้วกว่าสินค้าจะถึงผู้บริโภคคนสุดท้ายจะต้องผ่านกระบวนการต่าง ๆ มากมายแล้วแต่ชนิดของสินค้า บางชนิดออกจากไร่นาสู่ผู้ขายปลีกและผู้บริโภคเลย บางชนิดต้องผ่านคนกลางหรือผู้ทำธุรกิจหลายขั้นตอน ยิ่งกว่านั้น ผลผลิตบางชนิดไม่ได้ผลิตเพื่อสนองความต้องการ

ของผู้บริโภคในประเทศเพียงอย่างเดียวยังสนองความต้องการของผู้บริโภคในประเทศอีกด้วย เช่นกัน ไก่เนื้อ กุ้งกุลาดำ ปลาพ่นกระป๋อง หน่อไม้ฝรั่ง กระเจี๊ยบเขียว หน่อไม้ฝรั่งและจิงอ่อน คง เป็นต้น ดังนั้น ราคาผลผลิตเหล่านี้มีขึ้นขึ้นอยู่กับการความต้องการหรือปริมาณการผลิตในประเทศเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับการความต้องการและปริมาณการผลิตในประเทศด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้ทำธุรกิจเกี่ยวกับผลผลิตเหล่านี้จะต้องทราบความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ทั้งด้านความต้องการ ปริมาณการและราคาอยู่ตลอดเวลา จึงจะสามารถดำเนินธุรกิจอยู่ได้ ในทำนองเดียวกันเกษตรกรผู้ผลิตก็ต้องทราบเช่นกัน เพื่อที่จะปรับระดับการผลิตของตนให้ตรงกับความต้องการของตลาด จึงเห็นได้ว่าตามลักษณะของธุรกิจเกษตรแล้ว การตัดสินใจทุกขั้นตอนของธุรกิจตั้งแต่การผลิตและจัดหาปัจจัยการผลิตจนถึงการจัดจำหน่ายและการส่งออกจะต้องมีความสัมพันธ์กัน และการตัดสินใจนั้นจะต้องสอดคล้องกับนโยบายโดยรวมที่กำหนดไว้ นักธุรกิจเกษตรจึงจำเป็นต้องทราบว่า ลักษณะการดำเนินธุรกิจนั้นเป็นอย่างไรบ้าง และต้องเกี่ยวข้องกับคนอื่นมากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะทำให้ธุรกิจนั้นอยู่รอดและก้าวหน้าต่อไป ตัวอย่างเช่นผู้จำหน่ายปัจจัยการผลิตมากเกินไปความต้องการของผู้ผลิตสินค้าเกษตร ทำให้สินค้านั้นตกค้าง อาจจะเสียหายและเสียต้นทุนเพิ่มขึ้นตามค่าเสียโอกาสของเงินทุน ค่าเก็บรักษาหรือสินค้านั้นอาจจะล้าสมัยสำหรับฤดูกาลต่อไปก็เป็นได้

3. ความสำคัญในแง่เศรษฐกิจของชาติ ธุรกิจเกษตรเกี่ยวข้องกับการเกษตรทั้งหมดและบางส่วนของอุตสาหกรรม และถ้าจะทำให้ครบวงจรแล้วจะต้อง 1) ลงทุนด้านต่าง ๆ มหาศาล 2) จะมีการใช้ผลิตผลและปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน 3) สามารถเพิ่มมูลค่าและปริมาณให้กับผลผลิตนั้น และ 4) สร้างงานมากมายให้กับคนในประเทศ

โครงสร้างของธุรกิจเกษตร

ธุรกิจเกษตรเป็นการดำเนินงานที่ต้องมีระบบ (System) คำว่า “ระบบ” ถ้ากล่าวอย่างกว้าง ๆ ก็คือ การรวมตัวกันของหลายสิ่งในลักษณะที่เป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระบบอาจมีความแตกต่างกันตั้งแต่ระบบขนาดเล็ก ซึ่งมีส่วนประกอบเป็นระบบย่อยมากมายที่มีความซับซ้อนจนถึงระบบที่มีขนาดเล็ก สำหรับธุรกิจเกษตรของประเทศไทยเป็นระบบขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อนประกอบด้วย 6 ระบบย่อย (สมคิด, 2544) ตามภาพที่ 4 มีรายละเอียดดังนี้

1. ระบบย่อยปัจจัยการผลิตสินค้าเกษตร (Input supply subsystem) หมายถึงปัจจัยทั้งหลายที่เกษตรกรนำมาใช้ในการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งปัจจัยการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์มี 4 อย่างด้วยกัน คือ ที่ดิน ทุน แรงงานและการประกอบการ ในทางการเกษตรก็ประกอบด้วย 4 อย่างดังกล่าวเช่นกัน แต่ที่เน้นในที่นี้คือปัจจัยทุนที่บางอย่างใช้แทนที่ดินและบางอย่างใช้แทนแรงงาน อันได้แก่ น้ำเพื่อการผลิตการเกษตร พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปุ๋ย อาหารสัตว์ สารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ยาใช้ป้องกันและรักษาสัตว์และเครื่องจักรกลเกษตร ในอดีตปัจจัยการผลิตเหล่านี้ยังไม่มีการพัฒนา เกษตรกรยังใช้พันธุ์พื้นเมืองที่มีอยู่โดยการเก็บและคัดพันธุ์เอง เครื่องมือในการเกษตรก็เป็นแบบง่าย ๆ เช่น มีด จอบและเสียมที่ผลิตขึ้นมาใช้เอง เพราะยังเป็นการเกษตรเพื่อการยังชีพ แต่ในปัจจุบันการเกษตรเป็นแบบการค้า ปัจจัยการผลิตหลายอย่างเกษตรกรต้องซื้อมาใช้เพื่อให้การผลิตมีประสิทธิภาพและได้ผลผลิตตรงตามลักษณะที่ตลาดต้องการ จึงมีการใช้ปัจจัยทุน (เครื่องจักรกลเกษตร) แทนแรงงานมากขึ้น ยิ่งกว่านั้นปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดมีคุณสมบัติและวิธีการจำหน่ายที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีการจ้างแรงงานในการผลิตและการจำหน่ายปัจจัยการผลิตมากขึ้น

2. ระบบย่อยการผลิตสินค้าเกษตร (Production subsystem) หมายถึงกระบวนการที่เกษตรกรนำปัจจัยการผลิตต่าง ๆ มาผลิตพืชและสัตว์เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค การผลิตการเกษตรในปัจจุบันเป็นแบบการค้าเนื่องมาจากวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีและการแบ่งงานกันทำ ทำให้เกษตรกรผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตรที่ผลิตได้ในตลาดมากขึ้น จนบางอย่างต้องส่งออก

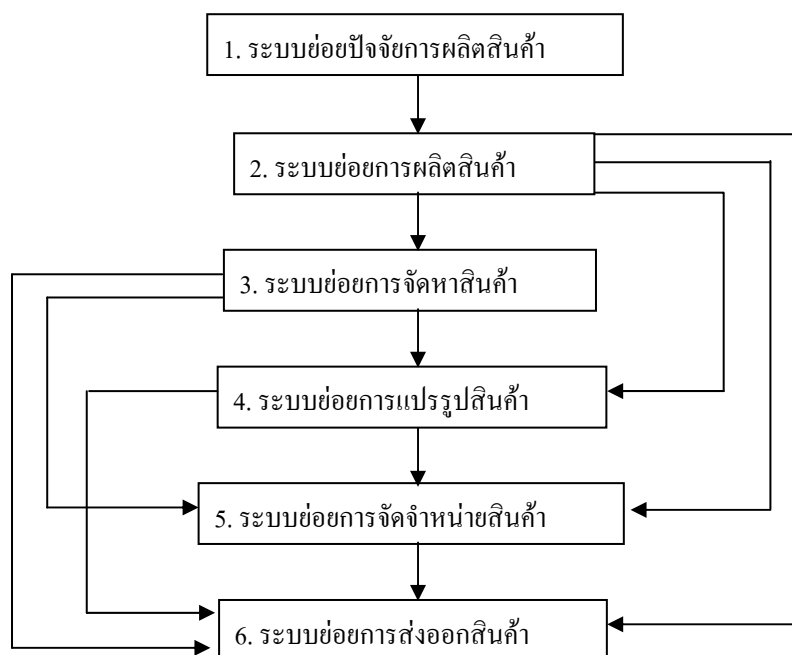
3. ระบบย่อยการจัดหาสินค้าเกษตร (Procurement subsystem) หมายถึงการรวบรวมและการให้บริการของคนกลุ่มหนึ่งที่จะเคลื่อนย้ายสินค้าเกษตรจากแหล่งผลิตต่าง ๆ ไปสู่ตลาดท้องถิ่น ตลาดท้องถิ่นและตลาดปลายทางเพื่อให้คนกลางประเภทผู้ค้าส่ง โรงงานแปรรูปหรือผู้ส่งออกดำเนินงานต่อไป

4. ระบบย่อยการแปรรูปสินค้าเกษตร (Processing / manufacturing subsystem) การแปรรูปหมายถึง กระบวนการเปลี่ยนสภาพสินค้าเกษตรให้อยู่ในลักษณะที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ และแนวโน้มการแปรรูปสินค้าเกษตรมีมากขึ้นไม่ว่าจะอยู่ในรูปผลิตภัณฑ์อื่นที่ไม่ใช่อาหารก็ตาม ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมเกษตรหลาย ๆ ประเภทภายในประเทศ ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรนั้น เป็นแหล่งสร้างงานที่สำคัญภายในประเทศและก่อให้เกิดธุรกิจต่อเนื่องมาจากการแปรรูปสินค้าเช่น วัตถุดิบประกอบในการแปรรูป บรรจุภัณฑ์และการขนส่ง เป็นต้น

5. ระบบย่อยการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตร (Distribution subsystem) หมายถึงการขายส่งและการขายปลีกสินค้าเกษตรให้แก่ผู้บริโภค คนกลางทำหน้าที่ในระบบย่อยนี้ประกอบด้วยผู้แทนการขายหรือตัวแทนจำหน่าย ตัวแทน ผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีก และมีจำนวนมากที่สุดโดยเฉพาะผู้ค้าปลีก สินค้าเกษตรบางชนิดที่เคลื่อนย้ายได้ยากเนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวกหรือผลิตได้ในจำนวนน้อยมากหรือผลิตเพื่อการบริโภคในท้องถิ่นที่ ผู้ผลิตและผู้ค้าปลีกอาจเป็นคนเดียวกัน

ในปัจจุบันวิธีการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรได้เปลี่ยนแปลงไปมาก เกิดขึ้นมาเนื่องจากผู้จัดจำหน่ายพยายามชักจูงให้ผู้บริโภคสนใจผลิตภัณฑ์ใหม่ของตนประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของผู้บริโภค อันเนื่องมาจากรายได้และความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ผู้บริโภคไม่ได้ต้องการสินค้าเพียงด้านปริมาณเท่านั้น ยังคำนึงถึงด้านคุณภาพและบริการต่าง ๆ ที่ติดมากับสินค้าด้วย ผู้จัดจำหน่ายจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเช่น การจัดคุณภาพและมาตรฐานสินค้าเพื่อตอบสนองผู้บริโภคที่มีรายได้ในระดับต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน การบรรจุภัณฑ์สินค้าเพื่อให้อยู่ในลักษณะล่อใจและเป็นที่น่าสนใจของผู้บริโภค การโฆษณาและส่งเสริมการขายเพื่อให้ผู้บริโภคได้ทราบตัวสินค้าและเกิดความสนใจในผลิตภัณฑ์และยี่ห้อของผู้จำหน่ายด้วย ตลอดจนการจัดวางสินค้าเพื่อการจำหน่ายและการแสดงสินค้าให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่น่าสนใจแก่บุคคลโดยทั่วไป

6. ระบบย่อยการส่งออกสินค้าเกษตร (Exporting subsystem) หมายถึงการส่งสินค้าเกษตรไปจำหน่ายต่างประเทศ ระบบย่อยนี้ประกอบด้วยผู้ส่งออกสินค้าเกษตรประเภทต่าง ๆ ที่มีการแปรรูปเพียงขั้นต้นและที่แปรรูปสำเร็จรูป แนวโน้มการส่งออกสินค้าเกษตรสำเร็จรูปมีมากขึ้น เพราะการแปรรูปสินค้าเกษตรมีการพัฒนามากขึ้น

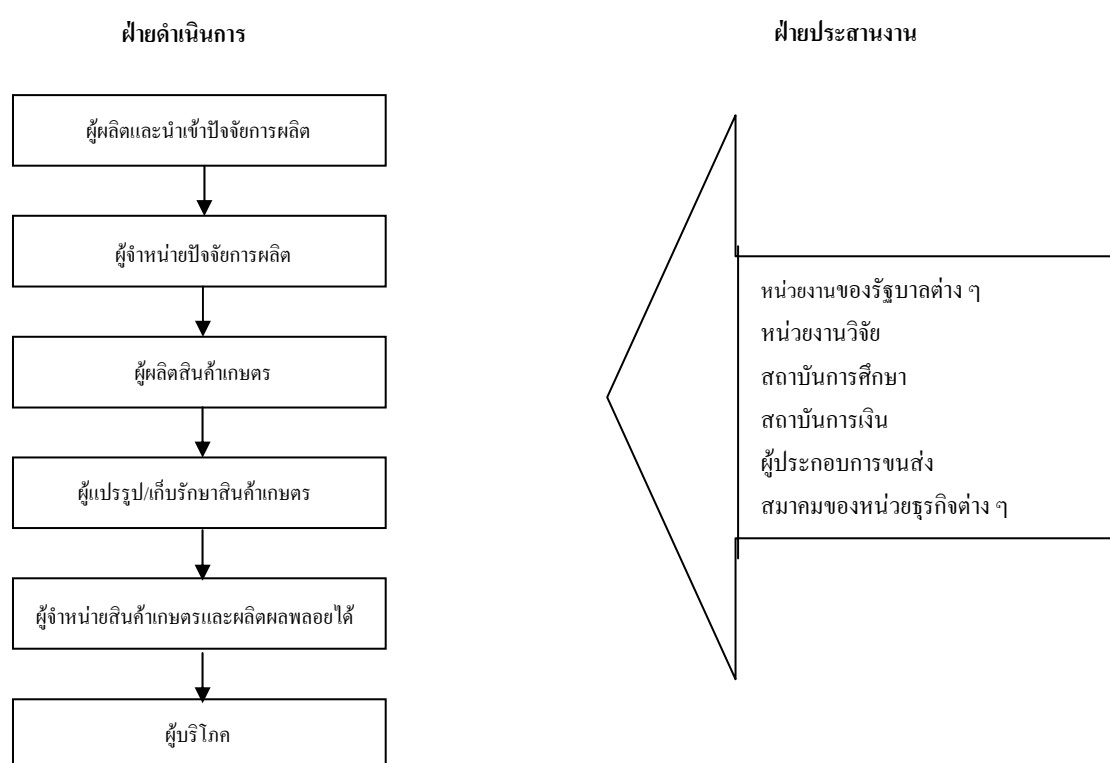
ภาพที่ 4 ระบบธุรกิจเกษตรของประเทศไทย

ที่มา: สมคิด (2544)

ผู้ที่ประกอบธุรกิจใน 6 ระบบย่อยดังกล่าว เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานจึงเรียกผู้อยู่ในระบบย่อยว่า “ฝ่ายดำเนินการของระบบธุรกิจเกษตร” จะเห็นได้ว่าระบบย่อยแต่ละระบบนั้นจะมีภาระหน้าที่แตกต่างกัน และมีความสัมพันธ์กันแบบเป็นแนวดิ่ง (Vertical integration) โดยลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยอาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะสำคัญ คือ ลักษณะแรก ระบบย่อยหนึ่งจะเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการ เพื่อจำหน่ายให้แก่ระบบย่อยหนึ่งใช้ในการผลิตหรือดำเนินธุรกิจ ลักษณะที่สอง ระบบย่อยหนึ่งจะเป็นผู้ซื้อสินค้าและบริการ อันเป็นที่มาของรายได้ที่สำคัญที่สุดของอีกระบบย่อยหนึ่ง ลักษณะสุดท้าย คือ ความสัมพันธ์กันในเชิงข้อมูลข่าวสารเพื่อการตัดสินใจ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของการดำเนินธุรกิจ แต่โดยส่วนใหญ่จะประกอบด้วยข้อมูลด้านปริมาณ คุณภาพ ระยะเวลา และด้านราคา หรือต้นทุน (รุ่งทิพย์, 2539 อ้างถึง ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2534)

อย่างไรก็ดี หากระบบธุรกิจเกษตรมีเฉพาะผู้ประกอบการใน 6 ระบบย่อย การดำเนินการและการประสานงานต่าง ๆ ในระบบธุรกิจเกษตรคงจะไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นระบบธุรกิจเกษตรจึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนต่าง ๆ เข้ามาช่วยประสานงานไม่ว่าจะเป็นการวิจัยและพัฒนา การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการผลิตและการแปรรูป การอำนวยความสะดวกในการสื่อสารข้อมูล

ข่าวสาร การให้บริการสินเชื่อ และการระดมทุน ซึ่งจำเป็นต่อการอยู่รอดและความก้าวหน้าของธุรกิจ การจัดชั้นและมาตรฐานสินค้า การขนส่งและโทรคมนาคม รวมถึงการจัดตั้งกฎระเบียบทางการค้าและการลงทุน เพื่อคุ้มครองสวัสดิการของผู้บริโภคและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทางการค้า เป็นต้น ผู้ที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นส่วนหนึ่งของระบบธุรกิจเกษตร โดยถือว่าเป็น “ฝ่ายประสานงานของระบบธุรกิจเกษตร” (รุ่งทิพย์, 2539 อ้างถึง ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2534) ดังในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ลักษณะการประสานงานกันในระบบธุรกิจเกษตร

ที่มา: สมคิด (2544)

ใส่ตารางที่ 4 มูลค่าธุรกิจเกษตรของประเทศไทยในปี 2503 และเฉลี่ยต่อปีตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-9 เข้าใจว่าใน excel file:SummarytoAgri_subsystem;agri value fix

การเปลี่ยนแปลงของระบบธุรกิจเกษตร

จากตารางที่ 4 จะเห็นการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าธุรกิจเกษตรทุกรายการมีแนวโน้มสูงขึ้น สามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงของระบบธุรกิจเกษตรของประเทศไทยได้ดังนี้ (สมคิด, 2544)

1. เกษตรกรไทยมีแนวโน้มในการใช้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ มากขึ้น เพราะการผลิตของเกษตรกรเน้นด้านคุณภาพผลผลิตมากกว่าแต่ก่อน เพื่อให้สินค้าตรงกับความต้องการของผู้ใช้หรือผู้บริโภค โดยเฉพาะการใช้เป็นวัตถุดิบในการแปรรูป ก็เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดีเหมือนกัน
2. เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรแบบการค้ามากขึ้น แต่สินค้าที่เกษตรกรผลิตได้ขายในลักษณะของวัตถุดิบ มูลค่าเพิ่มในส่วนการผลิตนี้จึงมีน้อย และการผลิตมากขึ้นทำให้ราคาเป็นไปตามกฎของอุปสงค์และอุปทาน จึงทำให้ระบบย่อยนี้มีมูลค่าลดลงดังกล่าว
3. สินค้าเกษตรมีการแปรรูปมากขึ้น เพื่อให้อยู่ในลักษณะสินค้ากึ่งสำเร็จรูปหรือเป็นสินค้าสำเร็จ ภาพที่ตรงกับความต้องการของตลาดภายในและต่างประเทศมากขึ้น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าส่วนหนึ่งจึงอยู่ในระบบย่อยนี้
4. มีการผลิตสินค้าเกษตรชนิดใหม่มากขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดต่างประเทศ ความหลากหลายของชนิดสินค้าที่มีให้ผลิตจำนวนมากขึ้น

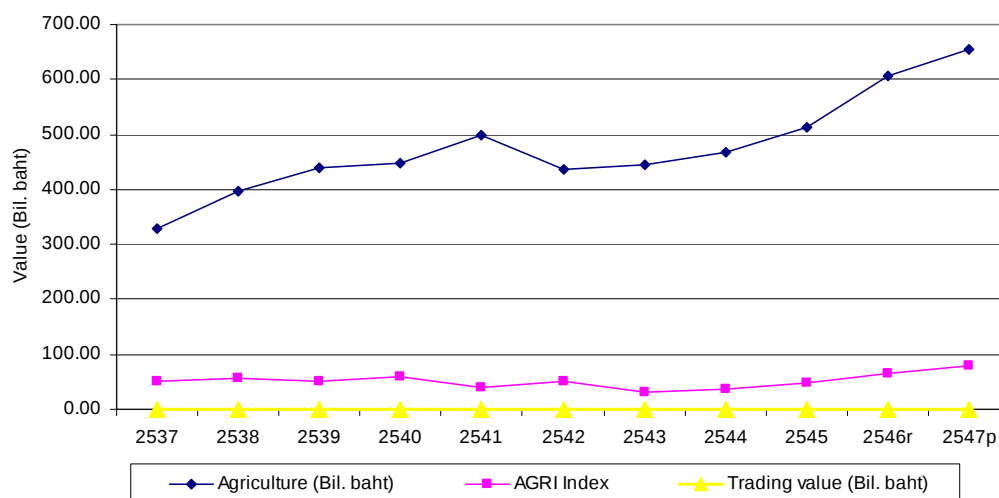
เห็นได้ว่า ธุรกิจเกษตรของประเทศไทยได้เปลี่ยนมานับหนักตลาดที่รองรับผลิตภัณฑ์มากขึ้น การตัดสินใจจะผลิตอะไรก็ได้พิจารณาเฉพาะชนิดของสินค้าและปริมาณเท่านั้น ต้องพิจารณาคุณภาพควบคู่ไปด้วย จึงทำให้มีการพัฒนาในด้านปัจจัยการผลิตและตามด้วยการแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพตามความต้องการของผู้บริโภค แนวโน้มต่อไปจะเป็นไปในทิศทางใดอาจพิจารณาได้จากประเทศที่พัฒนาที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมาแล้ว ข้อมูลอันจำกัดของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า การจัดจำหน่ายมีความสำคัญที่สุด ตามด้วยการแปรรูป ปัจจัยการผลิตและการผลิตตามลำดับ สำหรับของไทยในอนาคตน่าจะเป็นไปในทำนองเดียวกัน แม้ว่าจะระบบย่อย 3 ระบบจะดำเนินการไปด้วยดี แต่ถ้าไม่มีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ก็ไม่สามารถเพิ่มการผลิตออกไปได้ ดังธุรกิจเกษตรของไทยหลายชนิดที่ต้องพึ่งพาตลาดต่างประเทศเป็นหลัก การรับซื้อของประเทศเหล่านั้นลดลงมีผลโดยตรงต่อสินค้านั้นทั้งระบบ

นอกจากการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมแล้ว ในแต่ละระบบย่อยยังมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อรองรับกับพฤติกรรมของผู้บริโภคและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และเพื่อรักษาและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ ระบบย่อยการจัดจำหน่าย เนื่องจากปัจจุบันรายได้และฐานะความเป็นอยู่ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทำให้ผู้บริโภคหันมาใส่ใจเรื่องของคุณภาพและบริการที่มากับสินค้ามากขึ้น ดังนั้น ผู้จัดจำหน่ายจึงต้องปรับปรุงพัฒนารูปแบบการดำเนินธุรกิจให้ทันกับความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลง เช่น การจัดระดับชั้นตามคุณภาพของสินค้า การใช้บรรจุภัณฑ์ที่ดึงดูดใจ และคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การจัดวางและแสดงสินค้าให้เป็นที่น่าสนใจ การรวมตัวกันในแนวนอน (Horizontal Integration) และการขยายสาขา (รุ่งทิพย์, 2539 อ้างถึง ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2534)

ในด้านความสัมพันธ์ของแต่ละระบบย่อยก็มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ดังเห็นได้จากการรวมตัวกันในแนวดิ่งของหน่วยธุรกิจ หรือเรียกว่า “การเกษตรแบบครบวงจร” เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงในการผลิตและการตลาดของสินค้าที่เกี่ยวข้องกัน และเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารข้อมูลและการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังมีการประสานงานในแนวดิ่งระหว่างผู้ผลิตและผู้แปรรูปเพื่อสร้างหลักประกันในการผลิต และการตลาดสำหรับเกษตรกร โดยการทำสัญญาล่วงหน้า หรือที่เรียกว่า “การเกษตรแบบข้อตกลงล่วงหน้า” (Contract farming)

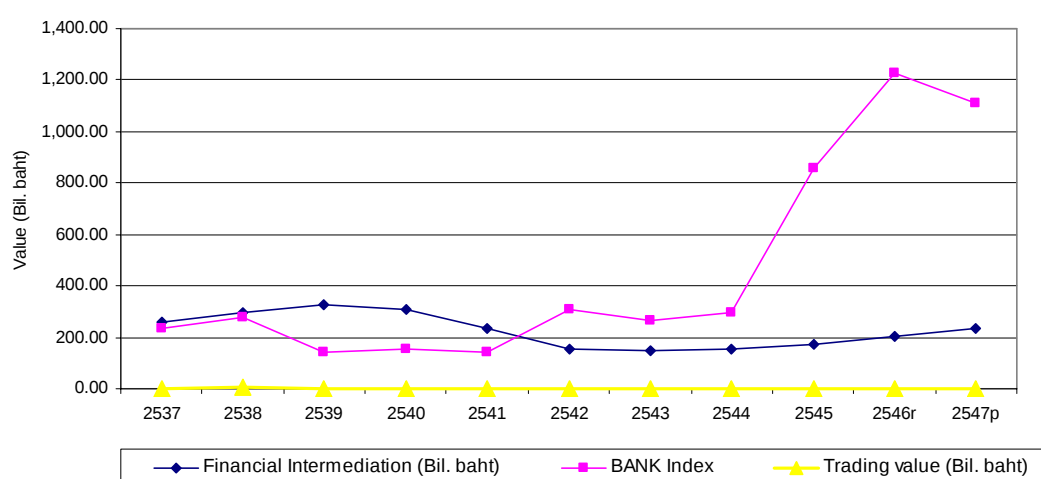
ความสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติภาคเศรษฐกิจการเกษตร และภาคเศรษฐกิจอื่นที่เป็นภาคธุรกิจของหลักทรัพย์ที่มีการซื้อขายสูงสุด 5 อันดับ

ตัวชี้วัดสภาพเศรษฐกิจมีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งจะใช้ต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ ในที่นี้จะใช้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross domestic product; GDP) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดกิจกรรมจากมูลค่าการผลิต ที่คำนวณเป็นภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ได้แก่ ภาคเกษตรและภาคที่มีใช้การเกษตร เช่น เหมืองแร่ การอุตสาหกรรม การไฟฟ้า การประปาและแก๊ส การก่อสร้าง การเงินการธนาคาร เป็นต้น มาแสดงความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีราคาหลักทรัพย์แต่ละภาคธุรกิจกับรายได้ประชาชาติของแต่ละภาคเศรษฐกิจ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

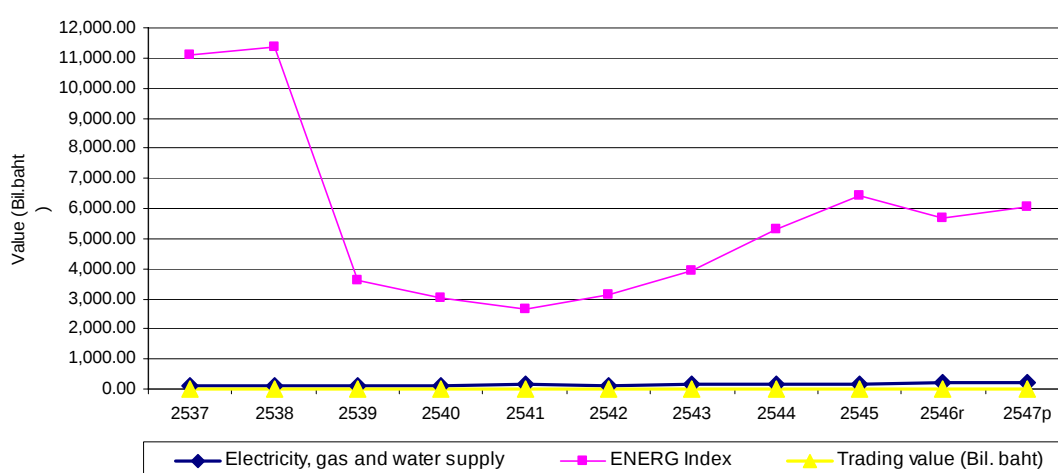
ภาพที่ 6 รายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจการเกษตรและดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดธุรกิจเกษตร
ที่มา: สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549)

ในภาพที่ 6 แสดงให้เห็นว่ารายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจการเกษตรมีมูลค่าเพิ่มขึ้นทุกปี เว้นแต่ปี 2542 มีมูลค่าลดลงจากปี 2541 แต่หลังจากนั้นก็เพิ่มขึ้นและมีอัตราเพิ่มขึ้นสูงสุดจากปี 2545 ไปปี 2546 ในขณะที่ดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดธุรกิจเกษตรก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน แต่เป็นการเพิ่มขึ้นที่ละน้อย ไม่มากอย่างเด่นชัดเหมือนกับรายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจการเกษตร ยกเว้นในปี 2541 และ 2542 ที่สวนทางกับรายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจการเกษตร สำหรับมูลค่าการซื้อขายมีปริมาณน้อยค่อนข้างสม่ำเสมอตลอดจากปี 2537 ถึง 2547

ภาพที่ 7 รายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจการเงินการธนาคารและดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดธนาคาร
ที่มา: สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549)

ในภาพที่ 7 แสดงให้เห็นว่ารายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจการเงินการธนาคารมีมูลค่าเพิ่มขึ้นทุกปีตั้งแต่ปี 2537 ถึง 2539 และเริ่มลดลงในปี 2540 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน จนกระทั่งถึงปี 2542 แต่หลังจากนั้นก็ทยอยเพิ่มขึ้น ในขณะที่ดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดธนาคารเพิ่มขึ้นจากปี 2537 ถึง 2538 และลดลงในปี 2539 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี 2540 และลดลงอีกเล็กน้อยในปีถัดไป หลังจากนั้นก็เพิ่มขึ้นในปี 2542 ปีที่มีแผนการฟื้นฟูสถาบันการเงินชัดเจนแล้ว และลดลงเล็กน้อยในปีต่อมา ดัชนีเริ่มกลับเพิ่มขึ้นในปี 2544 โดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นสูงสุดในปี 2544 ไป 2545 และจากปี 2546 ถึง 2547 ก็ลดลงอีกครั้ง สำหรับมูลค่าการซื้อขายมีปริมาณน้อยและเป็นไปในทิศทางเดียวกับดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดธนาคาร

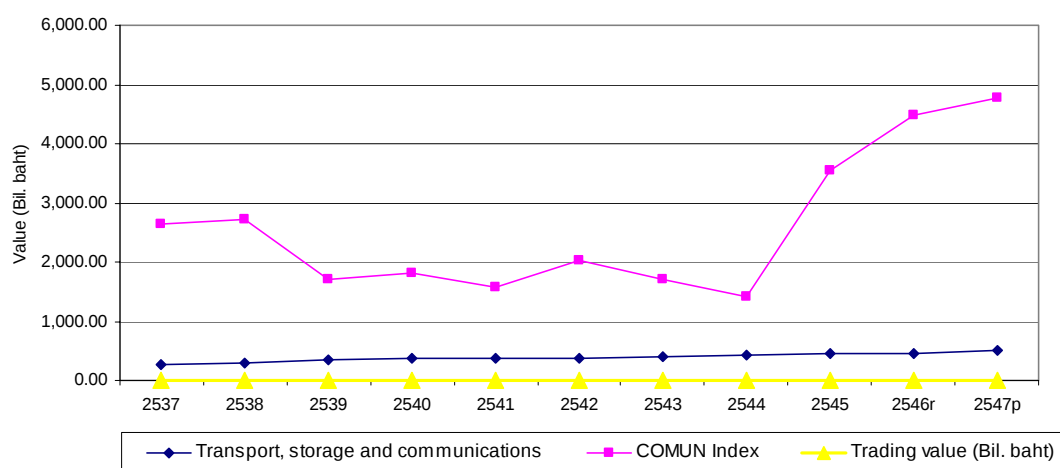

ภาพที่ 8 รายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจการไฟฟ้า การประปาและแยกก๊าซและดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดพลังงาน

ที่มา: สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549)

ในภาพที่ 8 แสดงให้เห็นว่ารายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจการไฟฟ้า การประปาและแยกก๊าซ มีมูลค่าน้อยเมื่อทำเป็นหน่วยพันล้านบาท จึงถูกทับซ้อนกับมูลค่าการซื้อขายหลักทรัพย์หมวดพลังงาน แต่ก็มิติศทางเพิ่มขึ้นในปริมาณน้อย ยกเว้นปี 2542 ที่ลดลงเล็กน้อย และกลับเพิ่มขึ้นในปี 2543 หลังจากนั้นก็เพิ่มขึ้น และเห็นเส้นกราฟในภาพที่ปรากฏ ในขณะที่ดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดพลังงาน เป็นตัวเลขจำนวนมาก จึงเห็นเส้นกราฟชัดเจนในภาพ ดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดพลังงาน ลดลงอย่างรุนแรงในปี 2539 และลดลงอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2541 หลังจากนั้นกลับเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปี 2545 ลดลงอีกครั้งในปี 2546 และได้เพิ่มขึ้นในปี 2547 สำหรับมูลค่าการซื้อขายมีทิศทาง

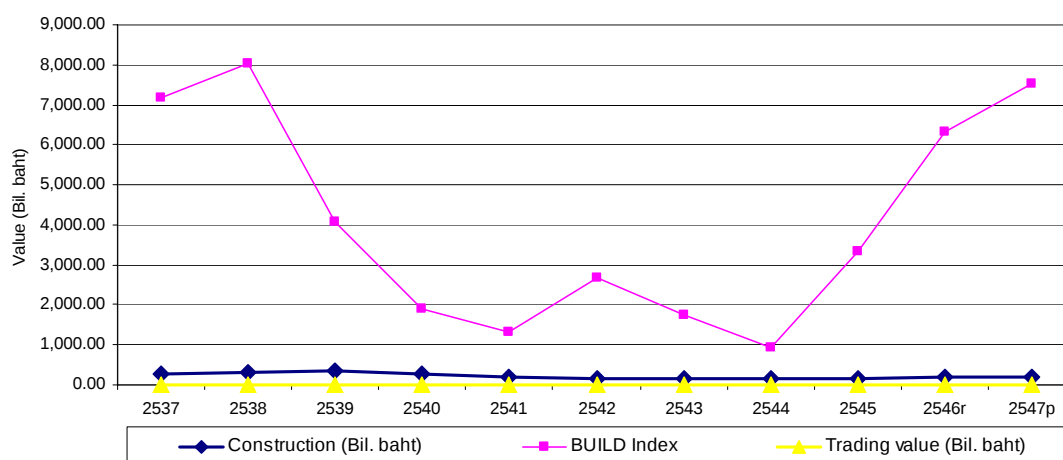
เดียวกับดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดพลังงาน แต่เนื่องด้วยตัวเลขเป็นจำนวนน้อยในหน่วย พันล้านบาทจึงไม่เห็นเส้นกราฟชัดเจน

ภาพที่ 9 รายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจการขนส่ง คมนาคมและคลังสินค้าและดัชนีราคา
หลักทรัพย์หมวดสื่อสาร

ที่มา: สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549)

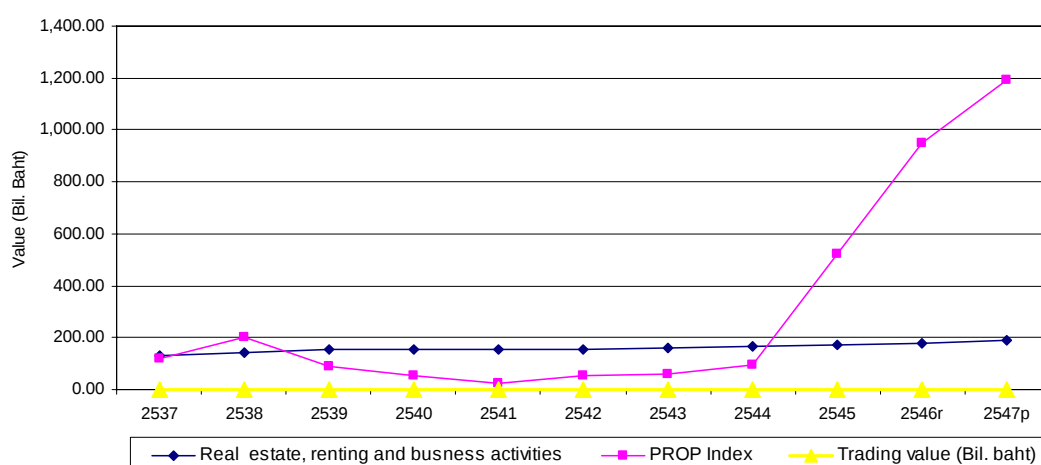
ในภาพที่ 9 แสดงให้เห็นว่ารายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจการขนส่ง คมนาคมและคลังสินค้าทิศทางเพิ่มขึ้นทีละน้อยตลอดตั้งแต่ปี 2537 ถึง 2547 ในขณะที่ดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดสื่อสารมีเพิ่มขึ้นและลดลงสลับกันไป จนกระทั่งในปี 2545 ที่เพิ่มขึ้นในอัตราสูงสุดและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2547 สำหรับมูลค่าการซื้อขายมีทิศทางทยอยลดลงเรื่อย ๆ และมีเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี 2547

ภาพที่ 10 รายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจการก่อสร้างและดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดวัสดุก่อสร้างและตกแต่ง

ที่มา: สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549)

ในภาพที่ 10 แสดงให้เห็นว่ารายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจการก่อสร้างเพิ่มขึ้นเล็กน้อยต่อเนื่องจนถึงปี 2540 และลดลงเล็กน้อยในปี 2541 หลังจากนั้นก็เพิ่มขึ้นต่อเนื่องจนถึงปี 2547 ในขณะที่ดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดวัสดุก่อสร้างและตกแต่ง เส้นกราฟลดลงชัดเจนในปี 2539 ลดลงต่อเนื่องจนถึงปี 2541 เพิ่มขึ้นในปี 2542 และลดลงอีก 2 ปี หลังจากนั้นก็ เพิ่มขึ้นจนถึงปี 2547 สำหรับมูลค่าการซื้อขายมีทิศทางเช่นเดียวกับดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดวัสดุก่อสร้างและตกแต่ง แต่เนื่องจากตัวเลขเป็นจำนวนน้อยมากในหน่วยพันล้านบาท จึงไม่เห็นเส้นกราฟชัดเจนในภาพ

ภาพที่ 11 รายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจให้เช่า และธุรกิจอื่น ๆ และดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดพัฒนาอสังหาริมทรัพย์

ที่มา: สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549)

ในภาพที่ 11 แสดงให้เห็นว่ารายได้ประชาชาติภาคเศรษฐกิจสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจให้เช่า และธุรกิจอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2537 ถึง 2547 ในขณะที่ดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ หลังจากปี 2538 ลดลงอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2542 และก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปี 2547 ปีที่มีอัตราการเพิ่มสูงสุดคือ ปี 2545 สำหรับมูลค่าการซื้อขายมีทิศทางเช่นเดียวกับ ดัชนีราคาหลักทรัพย์หมวดพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แต่เนื่องจากตัวเลขเป็นจำนวนน้อยมากในหน่วย พันล้านบาท จึงไม่เห็นเส้นกราฟชัดเจนในภาพ

การจัดกลุ่มอุตสาหกรรมและหมวดอุตสาหกรรมหลักทรัพย์

โครงสร้างธุรกิจของบริษัทจดทะเบียนมีความเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการจัดบริษัทจดทะเบียนเข้ากลุ่มอุตสาหกรรม (Sector) ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งถูกกำหนดไว้ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2534 ทำให้บางกลุ่มอุตสาหกรรมมีจำนวนบริษัทจดทะเบียนน้อยมาก บางกลุ่มมีบริษัทจดทะเบียนเป็นจำนวนมาก แต่มีลักษณะธุรกิจที่ต่างกัน อีกทั้งกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ ซึ่งยังคงขาดกลุ่มอุตสาหกรรมเพื่อรองรับกลุ่มธุรกิจใหม่ (New Economy) ที่กำลังจะเกิดขึ้น ดังนั้นตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจึงได้ดำเนินการปรับปรุงการจัดกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ โดยได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกลุ่มอุตสาหกรรมจากการจัดกลุ่มอุตสาหกรรมแบบระดับเดียว เป็นการจัดกลุ่มอุตสาหกรรมแบบสองระดับ คือ กลุ่มเศรษฐกิจ (Industry) และ หมวดอุตสาหกรรม (Sector) (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2546)

ในการปรับปรุงนี้ตลาดหลักทรัพย์จะกำหนดกลุ่มอุตสาหกรรม (Industry Group) ในตลาดหลักทรัพย์ออกเป็น 8 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยหมวดอุตสาหกรรม (Sector) ต่างๆ ที่มีอยู่เดิมในตลาดหลักทรัพย์และหลักทรัพย์ที่อยู่ในหมวดอุตสาหกรรมใด ก็จะถือว่าอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมที่หมวดอุตสาหกรรมนั้นอยู่ด้วย โดยไม่มีการซ้ำซ้อนกัน ทั้งนี้สำหรับหมวด Companies under Rehabilitation ตราสารการเงินอื่นๆ และบริษัทในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ จะไม่ถูกนำมาจัดรวมไว้ภายใต้กลุ่มอุตสาหกรรมใดๆ

การจัดเรียงกลุ่มอุตสาหกรรม 8 กลุ่ม โดยเริ่มใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2547 มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (Agro & Food Industry)

1.1 ธุรกิจเกษตร (Agribusiness) เป็นหลักทรัพย์ที่ทำมาหากินกับงานด้านเกษตรและผลิตผลทางการเกษตร เช่น พืชไร่ ผัก ผลไม้ การปศุสัตว์ อาหารสด และอาหารแช่แข็ง รวมทั้งธุรกิจการประมง กลุ่มหลักทรัพย์นี้ เป็นกลุ่มทำเงินรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร ทำเงินตราเข้าประเทศได้มาก ส่วนตลาดภายในประเทศก็ไม่ใช่ย่อย เป็นหลักทรัพย์พื้นฐานดี ผลประกอบการดี แต่นักเล่นหุ้นมักมองข้ามความสำคัญไป เพราะหุ้นในกลุ่มนี้เคลื่อนไหวช้าและนาน ๆ จึงจะถึงการเคลื่อนไหวสักครั้ง ปมด้อยของหุ้นกลุ่มนี้ก็คือ การที่ต้องพึ่งพาอาศัยดินฟ้าอากาศ การถูกจำกัดโควต้าส่งออก รวมทั้งมีการแข่งขันแย่งตลาดกันอย่างรุนแรง (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

1.2 อาหารและเครื่องดื่ม (Food & Beverage) เป็นหลักทรัพย์หมวดที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับของกิน เครื่องดื่ม อาหารสดอาหารแห้ง ขนมมณเฑียร ถ้าภาวะตลาดดี หมายถึง หั่งเซ้งดี คนเล่นหุ้นได้กำไรมาก ก็จะมีผลดีแก่หุ้นในกลุ่มนี้ เพราะพวกเล่นหุ้นมีรายได้เข้าไปอุดหนุน แต่ส่วนมากหุ้นในกลุ่มนี้เป็นธุรกิจที่ทำมาหากินกับประชาชน แต่เมื่อมีกำไรมากก็ชวนขายเข้าตลาดหลักทรัพย์ เพื่อหารายได้หลัก เจ้าของหลักทรัพย์กลุ่มนี้ส่วนมากรวย เพราะการขายหุ้นมากกว่าการขายไอศกรีม ขายพิซซ่าหรือขายข้าวแกง (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

2. กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค (Consumer Products)

2.1 ของใช้ในครัวเรือน (Household Products) เป็นหลักทรัพย์ที่ผลิตสินค้าประเภทถ้วยชาม เครื่องเฟอร์นิเจอร์ กระเบื้องเซรามิก สินค้าพลาสติกสำเร็จรูป หรือสินค้าจำพวกของใช้ที่ผลิตจากอลูมิเนียม เครื่องใช้ประเภทแอสเตนเลส เป็นหุ้นในกลุ่มที่พัฒนาและมีตลาดส่งออกกว้างขวางมาก หุ้นหลายตัวมีผลประกอบการดี มีคุณสมบัติพิเศษ คือ ปั่นง่าย เพราะหุ้นแต่ละตัวมีปริมาณไม่มากและราคาก็ไม่แพง (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

2.2 อัญมณีและเครื่องประดับ (Jewelry & Ornaments) เป็นหลักทรัพย์ที่ดำเนินธุรกิจเป็นผู้ผลิตเฟอร์นิเจอร์ให้คนมีเงินใช้ หุ้นกลุ่มนี้ขายอยู่ได้ เพราะฝีมือและคุณภาพของอัญมณี อันเป็นสินค้าหลักที่ทำเงินตราจากต่างประเทศได้มาก ดิดอันดับหนึ่งในห้าของสินค้าส่งออก ตลาดอัญมณีในประเทศก็มีความเจริญเติบโตค่อนข้างดี คนที่มีเงินนิดหน่อยยอมซื้อสร้อยทอง แม้จะมีขนาดเล็ก

เท่าหนวดกุ้งมาสวมใส่ ก็จะทำให้เกิดความภูมิใจ ยิ่งคนมีเงินมาก เช่นนักเล่นหุ้นสุภาพสตรี ถ้าเล่นได้มากเมื่อไร ก็ต้องรีบไปใช้เงินซื้อของที่แพงที่สุดมาประดับกาย (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

2.3 เวชภัณฑ์และเครื่องสำอาง (Pharmaceutical Products & Cosmetics) เป็นหลักทรัพย์ประเภทขายสินค้าจับได้ ขายทุกอย่างที่ขวางหน้า ไม่ว่าจะเป็นน้ำมันหม่อง เครื่องประตันทิพวน้ำหอม ยาไทย ยาจีน เป็นหุ้นปักหลัก คือราคาของหุ้นไม่เคลื่อนไหว นักเล่นหุ้นไม่นิยมซื้อขาย เป็นหุ้นดีแต่ไม่มีปริมาณการซื้อขาย (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

2.4 สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และรองเท้า (Textiles, Clothing & Footwear) เป็นหลักทรัพย์ที่ผลิตและจำหน่ายเสื้อผ้า ทั้งสำเร็จรูปและไม่สำเร็จรูป ระยะหลังสินค้าล้นตลาดและเกิดปัญหาเรื่องโควต้าส่งออก ทำให้หุ้นกลุ่มนี้ซบเซา หุ้นกลุ่มนี้เป็นหุ้นพื้นฐานและผลประกอบการดีสามารถทำเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศได้จำนวนมหาศาล สินค้าเป็นผลิตภัณฑ์ ราคาถูก (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

3. กลุ่มธุรกิจการเงิน (Financials)

3.1 ธนาคาร (Banking) เป็นหลักทรัพย์ที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับรับฝากและให้กู้ยืมเงินเป็นหลัก เป็นธุรกิจที่ผูกขาดในประเทศไทย ธุรกิจธนาคารเป็นเหมือนเสาหลักของเศรษฐกิจไทย เพราะเงินทุนในการทำธุรกิจส่วนมากมาจากการกู้ยืมธนาคาร ตามลักษณะธุรกิจผลการดำเนินงานของธนาคารจะสัมพันธ์กับโดยตรงกับเศรษฐกิจในประเทศ เป็นหุ้นปัจจัยพื้นฐานดี สภาพคล่องสูง ราคาไม่ผันผวนมากนัก (โสภณ, 2545)

3.2 เงินทุนและหลักทรัพย์ (Finance & Securities) เป็นหลักทรัพย์ที่มีพื้นฐานธุรกิจคล้ายกับธนาคารมาก แต่บริษัทเงินทุนจะมีสาขาและความแข็งแกร่งทางการเงินน้อยกว่ามีความสัมพันธ์กับตลาดหุ้นมากเพราะเมื่อตลาดหุ้นมีการซื้อขายมาก ธุรกิจหลักทรัพย์จะมีรายได้จากค่าคอมมิชชั่นในการซื้อขายหลักทรัพย์ และรายได้อีกทางหนึ่งคือการลงทุนในหลักทรัพย์ที่เป็นพอร์ตการลงทุนของบริษัท ถ้าราคาของหลักทรัพย์สูงบริษัทหลักทรัพย์ก็จะได้กำไรจากส่วนนี้ด้วยหุ้นกลุ่มนี้มีความผันผวนมาก นักเล่นหุ้นเก็งกำไรให้ความสนใจค่อนข้างสูง (โสภณ, 2545)

3.3 ประกันภัยและประกันชีวิต (Insurance) เป็นหลักทรัพย์ที่ประกอบธุรกิจให้การรับประกันภัย มีความรับผิดชอบต่อความเสียหายก่อนข้างจำกัด เช่นรับประกันอัคคีภัย ภัยทางทะเล มีรายได้เป็นเบี้ยประกันปีต่อปี ส่วนธุรกิจประกันชีวิต ลูกค้านของบริษัทต้องถือกรมธรรม์ประกันชีวิต ใ้ยาว เช่น ตลอดชีพ 20 ปี 15 ปี 10 ปี เป็นต้น ถ้าผู้เอาประกันไม่ตายตามสัญญา บริษัทจะต้องจ่ายคืนให้กับผู้เอาประกันบวกดอกเบี้ย แต่ถ้าผู้เอาประกันตายในสัญญา บริษัทก็ต้องจ่ายเงินให้กับผู้เอาประกันในวงเงินที่ทำประกันไว้ (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

4. กลุ่มวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม (Industrials)

4.1 เคมีภัณฑ์และพลาสติก (Chemicals & Plastics) เป็นหลักทรัพย์ที่ผลิตสินค้าจำพวกพลาสติก ที่มีความจำเป็นต่อครัวเรือน และการส่งออก โดยเฉพาะประเทศใกล้เคียง สินค้าพลาสติกของไทยนับว่ามีความทันสมัยและก้าวหน้ามาก สามารถผลิตสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนผลิตสินค้าคุณภาพดีราคาถูก เพื่อชดเชยวัตถุดิบธรรมชาติ เช่น ยางรถยนต์ อุปกรณ์เครื่องตกแต่งภายในภายนอกของผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมรถยนต์ ส่วนสินค้าเคมีภัณฑ์ เมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล และผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้น ก็ต้องใช้สินค้าจำพวกเคมีภัณฑ์เป็นหลัก (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

4.2 เครื่องมือและเครื่องจักร (Machinery & Equipment) เป็นหลักทรัพย์ที่ประกอบธุรกิจนำเข้าส่งออกเครื่องจักรกลสำหรับอุตสาหกรรมหลายชนิด บางบริษัทมีโรงงานประกอบรถยนต์คันดี รวมทั้งการนำเข้ารถยนต์เข้ามาจำหน่าย เป็นหุ้นปัจจัยพื้นฐานดี มีผลประกอบการแน่นอน (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

4.3 บรรจุภัณฑ์ (Packaging) เป็นหลักทรัพย์ที่ผลิตสินค้าหลักที่มีความสำคัญทั้งภายในและส่งออก เป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพ ทำการผลิตเครื่องมือของใช้ภาชนะหีบห่อ ฝาบรรจุขวดเบียร์ น้ำอัดลม ฟิล์มทุกชนิด เครื่องโลหะ แผ่นเหล็ก ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เป็นหุ้นปัจจัยพื้นฐานดี มีผลประกอบการแน่นอน (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

4.4 เยื่อกระดาษและกระดาษ (Pulp & Paper) เป็นหลักทรัพย์ที่ประกอบธุรกิจผลิตเยื่อกระดาษและจำหน่ายกระดาษ เป็นธุรกิจผูกขาดโดยธรรมชาติ ไม่มีคู่แข่งมาก ผลิตสินค้าป้อนตลาดในประเทศและตลาดส่งออก (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

4.5 ยานพาหนะและอุปกรณ์ (Vehicle & Parts) เป็นหลักทรัพย์ที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการนำเข้าและส่งออกรถยนต์ รวมทั้งการผลิตยานยนต์ เครื่องอุปกรณ์เทคโนโลยี เป็นอุตสาหกรรมธุรกิจการขนส่งที่มั่นคงในอนาคต ผลประกอบการดี มีผลตอบแทนอย่างสม่ำเสมอ (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

5. กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง (Property & Construction)

5.1 วัสดุก่อสร้างและเครื่องตกแต่ง (Building & Furnishing Materials) เป็นหลักทรัพย์ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนา อสังหาริมทรัพย์ ในภาพรวมของธุรกิจนี้ต้องระบุว่าเป็นวัสดุก่อสร้างประเภทใด เพราะธุรกิจมีความหลากหลายและการเคลื่อนไหวของราคาหุ้นก็ไม่ใช่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น กลุ่มเหล็ก จะมีปัญหาเรื่องปริมาณเหล็ก (Supply) ล้นระบบทั้งโลกและเกิดการท่วมตลาดโดยการนำเข้าเหล็กจากต่างประเทศที่ถูกกว่าไทย กลุ่มยางมะตอย ก็ขึ้นอยู่กับปริมาณการก่อสร้างถนนของรัฐบาล กลุ่มซีเมนต์ มีลักษณะธุรกิจที่แปรตามสถานะเศรษฐกิจ หากเศรษฐกิจดี มีการก่อสร้างมาก ทั้งที่อยู่อาศัย โรงงาน และระบบสาธารณูปโภค หุ้นกลุ่มนี้ก็น่าสนใจลงทุน (โสภณ, 2545)

5.2 พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (Property Development) เป็นหลักทรัพย์ที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับปัจจัยสี่ คือ ที่อยู่อาศัย จึงเสมือนว่าเศรษฐกิจจะดีหรือไม่ดี คนก็ต้องซื้อบ้านหากมีความจำเป็น แต่ในธุรกิจนี้มีผู้แข่งขันในตลาดทั้งรายใหญ่และรายเล็กจำนวนมาก ทำให้การควบคุมระดับอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ทำได้ยาก เป็นหลักทรัพย์ที่มีความเสี่ยงสูงและการแปรผันตามภาวะเศรษฐกิจ (โสภณ, 2545)

6. กลุ่มทรัพยากร (Resources)

6.1 พลังงาน (Energy) เป็นหลักทรัพย์ที่มีธุรกิจมั่นคงและมีอัตราการเติบโตที่แน่นอนสำหรับในประเทศไทยธุรกิจกลุ่มพลังงานยังมียอดมากในการเติบโต จากการที่มีแหล่งพลังงานใหม่ (Supply) หรือการเข้าไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านที่ยังมีทรัพยากรอยู่อีกมากให้พัฒนา หากเมื่อถึงจุดหนึ่ง เมื่อแหล่งพลังงานมีคงที่ การเติบโตของธุรกิจจะขึ้นกับความต้องการใช้พลังงาน และไม่ว่าเศรษฐกิจจะดีหรือไม่ คนก็ยังต้องใช้พลังงาน

6.2 เหมืองแร่ (Mining) เป็นหลักทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับการขุดค้นหาทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อมีการพบแหล่งแร่เพิ่ม กิจกรรมของบริษัทก็มีอนาคต เป็นกิจการที่ดี เป็นหุ้นพื้นฐานดี แถมได้เอกลิทธิจากทางราชการจ่ายค่าไฟฟ้าในราคาดพิเศษ แต่เมื่อพบแหล่งแร่น้อยลง กิจการเริ่มถดถอย ต้องหาแหล่งแร่ใหม่ทดแทน อาจเข้าไปปรับสัมปทานในประเทศเพื่อนบ้าน หรือลงทุนในโครงการอื่น ๆ

7. กลุ่มบริการ (Services)

7.1 พาณิชยกรรม (Commerce) เป็นหลักทรัพย์ที่ประกอบธุรกิจเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก และจัดจำหน่ายสินค้าที่มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน ได้แก่ สินค้าประเภทของใช้ในครอบครัว เครื่องสำอาง เครื่องจักรกล มีบางบริษัทที่ดำเนินธุรกิจผนวกด้านสื่อสาร โทรศัพท์ กิจการไฟฟ้า เครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลมและเบียร์ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่นักลงทุนให้ความสนใจ บางบริษัทผลิตและจำหน่ายน้ำมันพืช เป็นต้น (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

7.2 บันเทิงและสันทนาการ (Entertainment & Recreation) เป็นหลักทรัพย์ที่ประกอบธุรกิจที่มีผู้ประกอบการน้อยราย โดยมากจะเป็นรายใหญ่ที่มีบริษัทในเครืออยู่ในธุรกิจนี้ในลักษณะเป็นสายโยงใยกัน ดังนั้นจากการที่ดำเนินธุรกิจเป็นกึ่งผูกขาด บริษัทกลุ่มนี้จึงมีความเสี่ยงน้อย แต่การเติบโตจะขึ้นกับภาวะเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ ธุรกิจบันเทิงก็มีการเติบโตดี (โสภณ, 2545)

7.3 การแพทย์ (Health Care Services) เป็นหลักทรัพย์ที่ประกอบธุรกิจโรงพยาบาล และมีบางบริษัทจัดจำหน่ายอุปกรณ์การแพทย์ เป็นธุรกิจที่มีการขยายตัวอย่างเงิบ ๆ และต่อเนื่อง (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

7.4 โรงแรมและบริการท่องเที่ยว (Hotel & Travel Services) เป็นหลักทรัพย์ที่ได้รับผลจากการที่ประเทศไทยมีนโยบายหลักสนับสนุนและส่งเสริมกิจการท่องเที่ยว ก็ย่อมต้องมีกิจการโรงแรม เพื่อรองรับเป็นที่พักของนักท่องเที่ยว เป็นธุรกิจที่ขึ้นอยู่กับภาวะของเศรษฐกิจโลก กล่าวคือ ยามใดที่เศรษฐกิจโลกเจริญ ประชาชนก็มีรายได้มากพอที่จะเดินทางท่องเที่ยว ธุรกิจนี้ก็จะรุ่งเรืองตาม แต่ยามใดที่เศรษฐกิจโลกถดถอย หรือมีเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้น เช่น สงครามในอิรัก ประชาชนก็ไม่เดินทางท่องเที่ยว ส่งผลให้ธุรกิจกลุ่มนี้มีรายได้ถดถอย (วิฑูรย์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

7.5 การพิมพ์และสิ่งพิมพ์ (Printing & Publishing) เป็นหลักทรัพย์ที่ผลิตและจำหน่ายหนังสือพิมพ์ ผลิตและจำหน่ายหนังสือเล่ม (Pocket book) ทำการพิมพ์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเงิน (วิทยุ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

7.6 บริการเฉพาะกิจ (Professional Services) เป็นหลักทรัพย์ที่ประกอบธุรกิจประเภทกิจการเฉพาะ เช่น การโฆษณา และมีบางบริษัทประกอบธุรกิจรับบริหารและกำจัดวัสดุที่ไม่ต้องการใช้ เพื่อช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือรับกำจัดอุปกรณ์เทคโนโลยีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม (วิทยุ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

7.7 ขนส่ง (Transportation) เป็นหลักทรัพย์ที่ประกอบธุรกิจเดินเรือ เดินอากาศ รับส่งสินค้า มีกิจการเป็นของตนเอง เป็นธุรกิจที่ทำให้ประเทศมีรายได้จากค่าขนส่ง ค่าโดยสาร (วิทยุ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

7.8 คลังสินค้าและไซโล (Warehouse & Silo) เป็นหลักทรัพย์ที่ประกอบธุรกิจรับฝากสินค้าและผลิตภัณฑ์เพื่อการนำเข้าและส่งออก เป็นคลังพักสินค้า ให้เช่าพื้นที่เก็บสินค้า ส่วนไซลอนั้นเป็นโรงงานอุตสาหกรรมอบพืชไร่ หรือกรรมวิธีอื่นใดเพื่อทำการรักษาคุณภาพของสินค้าพืชไร่ เป็นสถานที่รวมเพื่อการรับซื้อและส่งออกสินค้าเกษตร (วิทยุ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

8. กลุ่มเทคโนโลยี (Technology)

8.1 สื่อสาร (Communication) เป็นหลักทรัพย์ที่บริษัทได้รับสัมปทานจากรัฐบาลให้ประกอบธุรกิจโทรคมนาคม เช่น ดูแลจัดการและจำหน่ายระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ ดูแลจัดการและติดตั้งโทรศัพท์พื้นฐาน ดูแลจัดการและจำหน่ายช่องสัญญาณดาวเทียม เป็นต้น ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน และกำลังจะเปิดเสรีให้กับธุรกิจนี้ตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization) และธุรกิจก็ยังสามารถเติบโตได้อีก โดยการขยายเข้าไปประกอบธุรกิจในประเทศเพื่อนบ้าน (โสภณ, 2545)

8.2 เครื่องใช้ไฟฟ้าและคอมพิวเตอร์ (Electrical Products & Computer) เป็นหลักทรัพย์ที่ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและคอมพิวเตอร์ สินค้าของธุรกิจนี้มีความสำคัญต่อและจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ เป็นสินค้าส่งออกที่ต่างประเทศเชื่อถือในคุณภาพ (วิทยุ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์)

8.3 ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Components) เป็นหลักทรัพย์ที่ประกอบธุรกิจผลิตและจำหน่ายชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการผลิตเพื่อส่งออก ตลาดรองรับธุรกิจประเภทนี้ยังเติบโตได้อีก เป็นหลักทรัพย์ที่ขึ้นกับภาวะเศรษฐกิจโลกและปรับตัวตามตลาดการใช้ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์โลก (โสภณ, 2545)

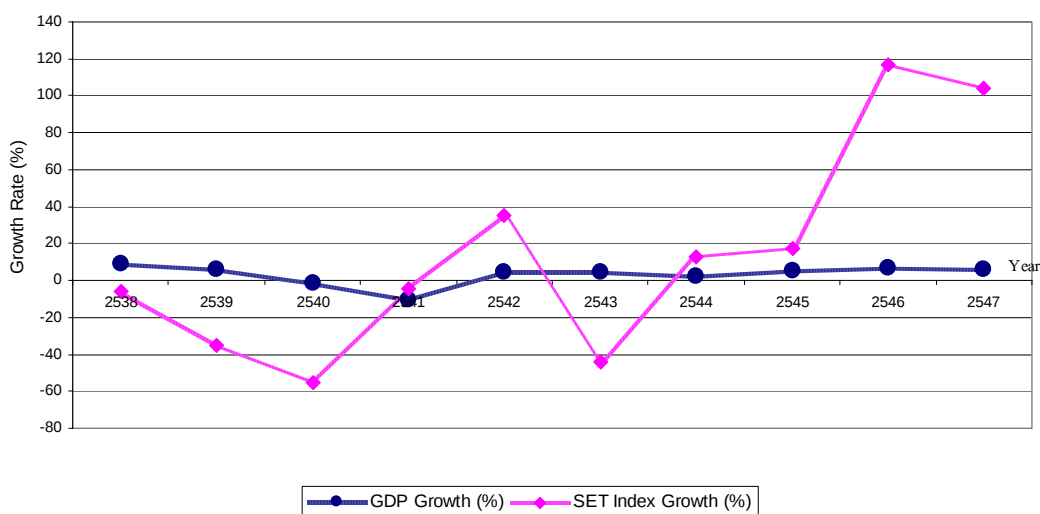
ส่วนหมวดอื่น ๆ (Others) หมวดบริษัทจดทะเบียนที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการ (Companies under Rehabilitation) และตราสารการเงินอื่นๆ ยังคงแยกออกมาเป็นหมวดต่างหาก ไม่รวมอยู่ใน 8 กลุ่มอุตสาหกรรมนี้

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

บทบาทของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

การจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เกิดจากแนวนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) ที่กำหนดให้การพัฒนาตลาดทุนเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเล็งเห็นความสำคัญของเอกชนในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะด้านการพัฒนาสถาบันการเงินและการพัฒนาตลาดหลักทรัพย์ (สุภชาติ, 2547) ตลาดหลักทรัพย์ได้รับการพัฒนาให้ทำหน้าที่เป็นแหล่งระดมเงินทุน เพื่อการพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรม (ประสาน, 2546) การระดมทุนและการมีระบบการเงินที่เข้มแข็ง จะส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ คือ การนำเงินทุนนั้นไปพัฒนาระบบเศรษฐกิจและประเทศ สร้างความเจริญเติบโตและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ และภาพรวมของการพัฒนาทางเศรษฐกิจมีความชัดเจนมากขึ้น ทั้งในแง่ของการชำระหนี้และการเคลื่อนย้ายเงินทุน การมีเครื่องมือเพื่อกระจายความเสี่ยงให้แก่ระบบเศรษฐกิจ และการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการตัดสินใจของบุคคลทุกฝ่าย (สุภชาติ, 2547) ซึ่งมีแนวทางต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

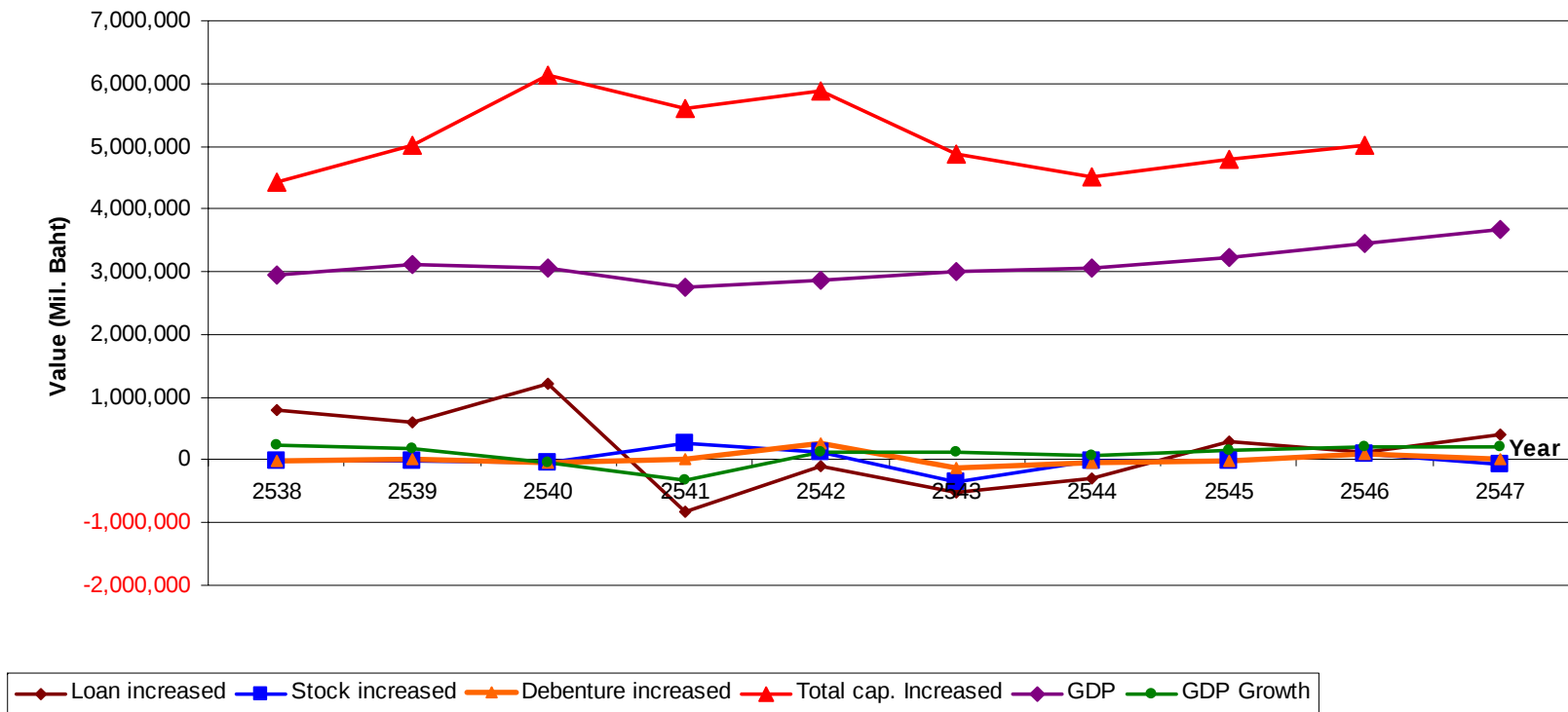
1. การขยายตัวของการระดมเงินทุนและผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross domestic product; GDP) การระดมทุนหรือการเคลื่อนย้ายเงินทุนในระบบการเงิน มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในหลายแนวทาง คือ การไหลเวียนของเงินทุนเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจได้ เป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Growth rate of GDP) และอาจเป็นปัจจัยรบกวนเสถียรภาพ (Stability) ของระบบเศรษฐกิจในบางโอกาส

ภาพที่ 12 อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติและดัชนีตลาดหลักทรัพย์
ที่มา : ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและธนาคารแห่งประเทศไทย (2548)

ในภาพที่ 12 แสดงให้เห็นได้ว่าการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ มีการเคลื่อนไหวขึ้นลงในทิศทางเดียวกับอัตราการเติบโตของดัชนีตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งมาจากการคาดการณ์จากด้านอุปทานและอุปสงค์ (Expectation of supply and demand side) กล่าวคือ ด้านอุปทาน ระบบเศรษฐกิจเติบโตอย่างต่อเนื่องจะทำให้กิจการต่าง ๆ มีการคาดการณ์ถึงโอกาสในการสร้างรายได้ในอนาคตจากกำลังซื้อที่กำลังขยายตัว ส่วนในด้านอุปสงค์ ผู้ลงทุนย่อมคาดการณ์ถึงการเติบโตของกิจการในอนาคต คาดว่าหากนำเงินทุนส่วนเกินในปัจจุบันไปลงทุนในกิจการแล้วจะผลกำไรกลับมาในอนาคต จากการคาดการณ์ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันของสองด้าน ทำให้ตลาดมีการเติบโตและมีมูลค่าซื้อขายที่สูงขึ้น จึงทำให้ปริมาณการระดมเงินทุนเพื่อขยายกิจการมีมากขึ้น หน่วยธุรกิจมีเงินทุนในการผลิตสินค้าและบริการเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการจ้างงานและมีรายได้เพิ่มขึ้น ระบบเศรษฐกิจก็ขยายตัว

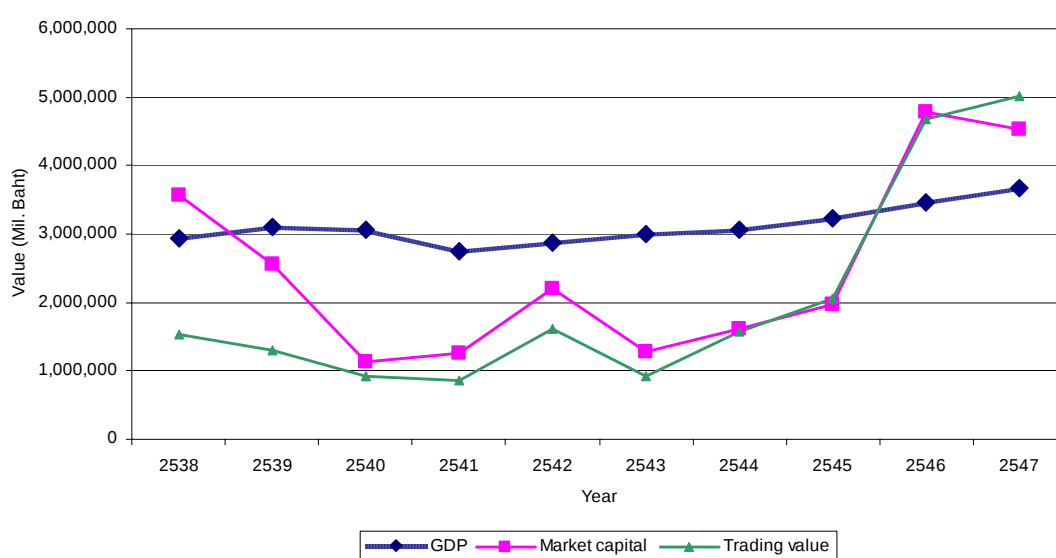
2. ธรรมชาติของการระดมทุนในประเทศไทย แนวทางการระดมทุนหลัก ได้แก่ การกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินและธนาคารพาณิชย์ การระดมทุนโดยการนำบริษัทเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ และการออกตราสารหนี้ขายต่อประชาชนหรือขายเป็นการเฉพาะเจาะจง โดยทั้ง 3 แนวทางนี้ จะถูกนำไปใช้ในโอกาสและในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางการเงินในขณะนั้น ตามภาพที่ 13

ภาพที่ 13 มูลค่าเงินทุนที่ผ่านช่องทางการระดมประเภทต่าง ๆ

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2548)

3. ตลาดหลักทรัพย์ในฐานะเป็นตัวชี้วัดและพยากรณ์เศรษฐกิจของประเทศ จากการนำลงทุนใช้ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นในตลาดหลักทรัพย์ไปประเมินสถานการณ์ที่เกิดหรือพยากรณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงความสัมพันธ์ของตลาดหลักทรัพย์และระบบเศรษฐกิจ และในภาพที่ 14 ที่แสดงการเคลื่อนไหวของมูลค่าตลาดของการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ เปรียบเทียบกับการเคลื่อนไหวของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ที่ใช้เป็นตัวแทนของระบบเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นได้ว่าช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าการซื้อขายหลักทรัพย์ก็เป็นผลมาจากความเชื่อมั่นในระบบเศรษฐกิจของนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ เช่นในปี 2540 ซึ่งเป็นปีที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ นักลงทุนขาดความมั่นใจในระบบเศรษฐกิจ พากันถอนการลงทุนออกจากตลาดหุ้น ดังนั้นตลาดหลักทรัพย์ค่อย ๆ ปรับตัวลดลง มูลค่าการซื้อขายหลักทรัพย์ก็ค่อย ๆ ลดลงเช่นกัน

ภาพที่ 14 การแสดงตัวชี้วัดที่สำคัญโดยเปรียบเทียบ

ที่มา: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและธนาคารแห่งประเทศไทย (2548)

บทบาทและภาระหน้าที่ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

จากการพัฒนาตลาดหุ้นทั้งในภาคทฤษฎี แนวคิด และการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาจนกระทั่งวันที่ 20 พฤษภาคม 2517 ได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517 โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (สุภชัย, 2547)

1. ส่งเสริมการออมทรัพย์และการระดมเงินทุนระยะยาว โดยตลาดหลักทรัพย์ทำหน้าที่เป็นแหล่งกลางในการซื้อขายเปลี่ยนมือ เสริมสภาพคล่องให้แก่หลักทรัพย์

2. เป็นแหล่งกลางในการซื้อขายหลักทรัพย์อย่างมีระบบ มีสภาพคล่อง และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรม

3. ช่วยในการปรับโครงสร้างทางธุรกิจของบริษัทเอกชน รัฐวิสาหกิจ และอาจช่วยให้ธุรกิจมีโครงสร้างเงินทุนรวมถึงความเสี่ยงอยู่ในระดับที่เหมาะสม

4. สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของกิจการในธุรกิจหรืออุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยตลาดหลักทรัพย์มีการเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจลงทุน

5. ให้ความคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ลงทุน ในเรื่องของระบบและความยุติธรรมในการซื้อขายหลักทรัพย์

6. การให้ตลาดหลักทรัพย์เป็นหนึ่งในองค์ประกอบในดัชนีชี้การพัฒนาศรษฐกิจของประเทศ

ต่อมาในปี 2535 ได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติเกี่ยวกับตลาดหลักทรัพย์ โดยออกเป็นพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติบทบาทของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยไว้ดังต่อไปนี้ (สถาบันพัฒนาบุคลากรธุรกิจหลักทรัพย์, 2546)

1. ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการซื้อขายหลักทรัพย์จดทะเบียนและพัฒนาระบบต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่ออำนวยความสะดวกในการซื้อขายหลักทรัพย์

2. ดำเนินธุรกิจใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายหลักทรัพย์ เช่น การทำหน้าที่เป็นสำนักหักบัญชี (Clearing house) ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ นายทะเบียนหลักทรัพย์ หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. การดำเนินธุรกิจอื่น ๆ ที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้กำหนดภาระหน้าที่หรือพันธกิจ (Mission) ในฐานะสถาบันที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ (สถาบันพัฒนาบุคลากรธุรกิจหลักทรัพย์, 2546) ได้แก่

1. เสริมสร้างการระดมเงินทุนระยะยาวเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ
2. จัดให้มีระบบการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยุติธรรม
3. ค้ำกรองผลประโยชน์ของผู้ลงทุน
4. ส่งเสริมการพัฒนาตลาดทุนโดยรวมของประเทศ

วิวัฒนาการตลาดทุนในประเทศไทย

ตลาดทุน (Capital Market) เป็นตลาดที่มีการซื้อขายสินทรัพย์ทางการเงินระยะยาว ซึ่งคำว่า “ระยะยาว” หมายถึง ตราสารทางการเงินที่มีอายุของตราสารไม่ต่ำกว่า 1 ปี ตัวอย่างของตราสารทางการเงินในกลุ่มนี้ ได้แก่ หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ พันธบัตร หุ้นกู้ เป็นต้น โดยตลาดทุนนี้แบ่งตามลักษณะการเคลื่อนย้ายเงินทุนว่า เงินทุนที่ได้จากการขายหลักทรัพย์ได้เข้าสู่มือของผู้ใด โดยแบ่งออกเป็นตลาดแรกและตลาดรอง (ศุภชัย, 2547)

ตลาดแรก (Primary market) สินทรัพย์ทางการเงินที่ซื้อขายกันในตลาดแรกนี้จะเป็นสินทรัพย์ที่กิจการออกขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นการระดมทุนจากผู้มีเงินทุนส่วนเกินมายังผู้ต้องการเงินทุนโดยตรงในตลาดการเงิน การซื้อสินทรัพย์ทางการเงินของผู้ลงทุนจะทำให้เงินทุนไหลจากผู้ลงทุนที่มีเงินทุนส่วนเกินไปยังกิจการผู้ออกสินทรัพย์ทางการเงินดังกล่าว ทำให้กิจการมีเงินทุนเพื่อนำไปใช้ลงทุนในโครงการที่วางแผนเอาไว้ กระบวนการนี้อาจเกิดได้สองรูปแบบ คือ การออกตราสารเพื่อเสนอขายต่อประชาชนทั่วไป ที่เรียกว่า Public offering และการออกตราสารเพื่อเสนอขายแก่ผู้ลงทุนรายหนึ่งรายใดหรือกลุ่มเป็นการเฉพาะเจาะจง เช่น สถาบันการเงิน กองทุน หรือผู้ลงทุนต่างประเทศ ที่เรียกว่า Private Placement

ตลาดรอง (Secondary market) เป็นตลาดที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ผู้ครอบครองสินทรัพย์ทางการเงินสามารถนำสินทรัพย์ของตนที่ซื้อมาจากตลาดแรก มาทำการซื้อขายเปลี่ยนมือแก่ผู้อื่น โดยการซื้อขายเปลี่ยนมือในตลาดรองอาจกระทำขึ้นเนื่องจากการซื้อขายเพื่อให้สอดคล้องกับ

ความต้องการเงินทุนในช่วงเวลานั้น หรือเป็นการซื้อขายเพื่อทำกำไร ทั้งนี้ การซื้อขายในตลาดรองนั้น กระแสเงินทุนที่เกิดขึ้นไม่ได้มีการเคลื่อนย้ายสู่ธุรกิจผู้ออกตราสารเหมือนเช่นในตลาดแรก โดยสามารถแบ่งตลาดรองออกตามลักษณะการจัดตั้งหรือประเภทตราสารที่ทำการซื้อขายภายในตลาดรองได้ ได้แก่ ตลาดรองที่มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ เช่น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Stock Exchange of Thailand; SET) ตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ (Market for Alternatives Investment; MAI) เป็นต้น และตลาดรองที่มีการซื้อขายอย่างไม่เป็นทางการ หรือหากแบ่งตามประเภทของตราสารที่ซื้อขายกันในตลาด จะแบ่งได้เป็น ตลาดตราสารทุน ตลาดตราสารหนี้ เป็นต้น

จากบทบาทของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยต่อระบบเศรษฐกิจ และภาระหน้าที่ในฐานะตลาดทุนที่มีความสำคัญต่อประเทศ จึงขอนำเสนอวิวัฒนาการตลาดทุนในประเทศไทย ตั้งแต่ก่อนที่จะมีการจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ช่วงระยะเวลาของการจัดตั้งและยุคหลังการเปิดตลาดหลักทรัพย์ แบ่งเป็นช่วงย่อย ๆ ดังต่อไปนี้

1. ตลาดทุนก่อนการจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

เมื่อปี 2496 ได้มีการจัดตั้งตลาดทุนเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยบริษัทต่างประเทศ 3 บริษัท คือ บริษัท Houseman & Co., Ltd. บริษัท Siamerican Securities Ltd. และ Z & R Investment and Consultants ได้เริ่มดำเนินการในการเป็นคนกลางในการซื้อขายหลักทรัพย์ และมีการจัดตั้งศูนย์กลางการซื้อขายหลักทรัพย์ขึ้น แต่ในขณะนั้นมีการซื้อขายเป็นจำนวนน้อยมาก ซึ่งส่งผลให้ราคาของหลักทรัพย์ไม่เป็นไปตามหลักของอุปสงค์และอุปทาน จนกระทั่งในปี 2504 ได้มีการจัดตั้ง “ตลาดหุ้นกรุงเทพ” (Bangkok Stock Exchange) ซึ่งอยู่ในรูปห้างหุ้นส่วนจำกัดและมีการจดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัดในปี 2506

ตลาดหุ้นกรุงเทพ ทำหน้าที่เป็นสถานที่อำนวยความสะดวกในการซื้อขายหลักทรัพย์ มีการประกาศราคาหลักทรัพย์คล้ายกับการดำเนินงานในปัจจุบันในช่วงเวลานั้น การซื้อขายมีจำนวนน้อยและหลักทรัพย์ไม่ค่อยมีความคล่องตัว กล่าวคือ มีเพียง 8 หลักทรัพย์ที่มีการซื้อขายกันบ่อยครั้งจากหลักทรัพย์ที่ขึ้นทะเบียนให้ซื้อขายได้ทั้งสิ้น 35 หลักทรัพย์ ในช่วงเวลานั้นประชาชนยังขาดความสนใจ ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ประชาชนติดต่อซื้อขายกันเองโดยไม่ผ่านตลาดหุ้นกรุงเทพ มูลค่าการซื้อขายหลักทรัพย์ที่ผ่านตลาดหุ้นกรุงเทพในช่วงปี 2507-2516 เฉลี่ยประมาณ 50 ล้านบาท ในขณะที่ค่าธรรมเนียมการซื้อขายหลักทรัพย์ (Commission) จะขึ้นอยู่กับประเภทของ

หลักทรัพย์ คือ หุ้นสามัญ เสียค่าธรรมเนียมในอัตราร้อยละ 1.25 ของมูลค่าการซื้อขาย ในขณะที่อัตรค่าธรรมเนียมของหุ้นบุริมสิทธิและพันธบัตรรัฐบาล อยู่ที่ร้อยละ 1.25 และ 0.75 ตามลำดับ ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยขึ้นอย่างเป็นทางการแล้ว ตลาดหุ้นกรุงเทพก็มีได้มีบทบาทใด ๆ และในที่สุดก็ได้เลิกดำเนินการไปด้วยผลของกฎหมายที่ออกมาใช้

2. ช่วงเวลาการจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

การจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เกิดจากแนวนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) ที่กำหนดให้การพัฒนาตลาดทุนเป็นส่วนสำคัญของเอกชนในการระดมทุนเพื่อพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะด้านการพัฒนาสถาบันการเงินและการพัฒนาตลาดหลักทรัพย์ จากแนวคิดดังกล่าว จึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนเอกชน สาขาสถาบันการเงิน ซึ่งมีนายสมหมาย สุนทรกุล เป็นประธาน และคณะกรรมการประกอบด้วย ผู้แทนจากส่วนราชการและเอกชนจากส่วนการเสนอแนวคิดในการประชุมของคณะกรรมการดังกล่าว จึงมีผลสรุปที่สำคัญ คือ การเสนอให้มีการศึกษาถึงโครงสร้างและปัญหาการพัฒนาตลาดทุนอย่างจริงจัง เพื่อส่งเสริมการระดมเงินออมจากภาคเอกชน และสร้างเสริมปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ

นอกจากนั้น ในปี 2512 ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้เชิญ ศาสตราจารย์ซิดนีย์ เอ็ม ร็อบบินส์ จากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการก่อตั้งตลาดทุนในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อทำการศึกษาและให้ข้อเสนอแนะแก่รัฐบาลไทย และได้มีการจัดตั้ง “คณะทำงานโครงการพัฒนาตลาดเงินทุน” ขึ้น ในเดือนพฤษภาคม 2512 หลังจากนั้น เดือนเมษายน 2513 ศาสตราจารย์ร็อบบินส์ ได้นำเสนอรายงาน เรื่อง A Capital Market in Thailand ต่อธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาและร่วมคิดปรึกษากับผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากส่วนราชการและเอกชน โดยรายงานฉบับนี้ได้ระบุถึงปัญหาสำคัญของตลาดหุ้นกรุงเทพ คือ การที่ปริมาณหลักทรัพย์มีอยู่ในจำนวนจำกัด การขาดความสนใจจากผู้ลงทุนในการซื้อขายหลักทรัพย์ และการขาดสถาบันที่ทำหน้าที่เป็นตลาดทุนที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ

- 1) การให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีแก่บริษัทที่นำหุ้นเข้าจดทะเบียนกับตลาดหลักทรัพย์ และผู้ถือหุ้น โดยเฉพาะผู้ถือหุ้นรายย่อย

2) การแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้เหมาะสมกับหลักกฎหมายที่จะจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์

3) การเพิ่มปริมาณอุปสงค์และอุปทานให้แก่หลักทรัพย์

4) มาตรการกำหนดมาตรฐานบัญชีและการสอบบัญชี เพื่อให้มีการเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญครบถ้วน ถูกต้องแก่ผู้ถือหุ้นและผู้ลงทุนทั่วไป

5) การปรับปรุงการดำเนินงานของสถาบันตลาดทุนให้ดีขึ้น โดยเฉพาะตลาดหุ้น

6) การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการควบคุมกิจการ การค้าขายอันกระทบกระเทือนถึงความปลอดภัยและความผาสุกแห่งสาธารณชนกำหนดให้สถาบันการเงินมีบทบาทสำคัญในระบบการเงิน ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีกำหนดบทบาทและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่กำกับดูแลตลาดทุน

ต่อมาในช่วงกลางปี 2513 ศาสตราจารย์ร็อบบิ้นส์ ได้กลับมาทบทวนข้อเสนอต่าง ๆ โดยพิจารณาสถานการณ์ในขณะนั้น จวบจนในปี 2515 จึงได้มีการออกกฎหมายกำหนดสถาบันการเงินประเภทธุรกิจเงินทุนและธุรกิจหลักทรัพย์เข้ามาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย

แนวความคิดในการพัฒนาตลาดทุนและสถาบันการเงินยังคงมีอย่างต่อเนื่องจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) โดยมีการจัดประชุมและปรึกษากับหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม สมาชิกตลาดหุ้นกรุงเทพ นายธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งมีผลสรุปว่า การซื้อขายหลักทรัพย์ทั้งหมดควรรวมอยู่ที่แหล่งเดียว และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เห็นวิธีการประมูลและสามารถทราบราคาหลักทรัพย์ได้เสมอ ข้อเสนออีกประการหนึ่ง คือ การให้ภาครัฐมีบทบาทในเชิงริเริ่มและสนับสนุนการปฏิรูปตลาดหุ้นที่มีอยู่เดิม เป็นเหตุให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีการแต่งตั้ง “คณะกรรมการจัดตั้งตลาดหุ้น” ขึ้น โดยประกอบด้วย ผู้แทนจากบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ตลาดหุ้นกรุงเทพ บริษัท Houseman & Co.,Ltd. บริษัท Siamerican Securities Ltd. บริษัทค้าหลักทรัพย์และลงทุน บริษัท

กรุงเทพมหานคร จำกัด และบริษัท บางกอกโนมูระ จำกัด โดยมีธนาคารแห่งประเทศไทยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน เพื่อให้เกิดการจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยขึ้น โดยกำหนดให้การบริหารงานของตลาดหลักทรัพย์เป็นไปตามรูปแบบธุรกิจเอกชน ส่วนภาครัฐทำหน้าที่เป็นเพียงผู้กำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎหมาย

4. การเริ่มดำเนินการของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (วิกรม, 2547)

วันที่ 20 พฤษภาคม 2517 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะจัดให้มีแหล่งกลางสำหรับการซื้อขายหลักทรัพย์แห่งเดียวในราชอาณาจักร และทำหน้าที่ส่งเสริมการออมทรัพย์และการระดมเงินทุนในประเทศ สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการและอุตสาหกรรมในประเทศ ตลอดจนคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น ให้การซื้อขายหลักทรัพย์มีสภาพคล่อง และในราคาที่สมเหตุสมผล เป็นไปอย่างมีระเบียบและยุติธรรม โดยตลาดหลักทรัพย์เป็นนิติบุคคลและเป็นสถาบันเอกชน ดำเนินการโดยนำผลกำไรมาแบ่งกัน

ในวันที่ 30 เมษายน 2518 ได้เริ่มเปิดทำการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นครั้งแรกที่ชั้น 4 อาคารศูนย์การค้าสยาม ถนนพระราม 1 เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร โดยมีนายศุภกรีย์ แก้วเจริญ เป็นกรรมการผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์คนแรก มีหลักทรัพย์เข้ามาซื้อขาย 16 หลักทรัพย์ แบ่งเป็นหลักทรัพย์ภาครัฐบาล 2 หลักทรัพย์ หลักทรัพย์ภาคเอกชน 14 หลักทรัพย์จากบริษัทจดทะเบียน 7 หลักทรัพย์ และหลักทรัพย์รับอนุญาต 7 หลักทรัพย์

ในวันที่ 26 กันยายน 2527 ประกาศใช้พระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ฉบับที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะให้มีการกำหนดให้ใช้หลักทรัพย์อย่างเดียวกันทดแทนกันได้ในการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ และให้บริษัทต่าง ๆ มีสิทธิเสนอขายหุ้นใหม่ และหุ้นกู้ต่อประชาชนได้ตามเงื่อนไขที่กำหนดพร้อมกับได้กำหนดบทลงโทษแก่ผู้ซื้อขายหลักทรัพย์โดยมิเจตนาสร้างราคาหลักทรัพย์ ตลอดจนการซื้อขายหลักทรัพย์โดยบุคคลภายใน ที่อยู่ในตำแหน่งที่สามารถล่วงรู้ข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นการเอาเปรียบและไม่ยุติธรรมต่อบุคคลภายนอก ก็มีบทลงโทษเช่นเดียวกัน

ในวันที่ 16 มีนาคม 2535 รัฐบาลในขณะนั้น ได้ออกพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม 2535 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาธุรกิจหลักทรัพย์ในประเทศให้ก้าวหน้าต่อไป ตลอดจนวางมาตรฐานให้ธุรกิจหลักทรัพย์ที่มีอยู่และที่จะเกิดใหม่เป็นธุรกิจที่มีมาตรฐานทัดเทียมกับนานาประเทศ โดยรวบรวมบัญญัติต่าง ๆ เกี่ยวกับธุรกิจหลักทรัพย์ที่มีกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับให้มาอยู่ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งมีผลให้พระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยถูกยกเลิกและกิจกรรมของตลาดหลักทรัพย์ได้เข้ามาอยู่ภายในบทบัญญัติฉบับนี้แทน พร้อมทั้งตั้ง “คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์” (ก.ล.ต.) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลตลาดทุนทั้งระบบ ซึ่งรวมถึงการออกหลักทรัพย์จำหน่ายให้แก่ประชาชนในตลาดแรก การซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดรอง การดำเนินงานของตลาดหลักทรัพย์ ธุรกิจหลักทรัพย์ และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับตลาดทุนและธุรกิจหลักทรัพย์

คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) เป็นองค์กรอิสระองค์กรหนึ่ง เช่นเดียวกับธนาคารแห่งประเทศไทย จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแล พัฒนาตลาดทุนของประเทศ คณะกรรมการ ก.ล.ต. ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งแต่งตั้งโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีเป็นกรรมการอีกไม่น้อยกว่า 4 คน แต่ไม่เกิน 6 คน โดยในจำนวนนี้อย่างน้อยต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย การบัญชี และการเงิน ด้านละ 1 คน และให้เลขาธิการ เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการ ก.ล.ต. จะเป็นผู้ออกกฎข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานของตลาดทุน ซึ่งรวมถึงการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน ธุรกิจหลักทรัพย์ การกระทำอันไม่เป็นธรรม การเข้าครอบงำกิจการ และการดำเนินงานขององค์กรใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลักทรัพย์ สำหรับการดำเนินการของตลาดหลักทรัพย์นั้น คณะกรรมการ ก.ล.ต. จะมีบทบาทเฉพาะการกำหนดนโยบายหลัก ๆ โดยการให้ความเห็นชอบในการออกกฎข้อบังคับสำคัญ ๆ ของตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประจำวันของตลาดหลักทรัพย์

โครงสร้างคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต.) เป็นหน่วยงานอิสระไม่เป็นหน่วยงานราชการ และไม่ขึ้นกับกระทรวงการคลัง มีฐานะเป็นนิติบุคคล ทำหน้าที่ดำเนินงานประจำตามนโยบายของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (คณะกรรมการ ก.ล.ต.) ซึ่งรวมถึงการติดตามดูแลตรวจสอบการดำเนินงานของสถาบันและบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย ตลอดจนเป็นผู้กลั่นกรองและเสนอแนะข้อคิดเห็นต่อคณะกรรมการ ก.ล.ต. ในการควบคุมดูแลและพัฒนาธุรกิจเกี่ยวกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (เพชรี, 2544)

1. โครงสร้างคณะกรรมการ ก.ล.ต. และสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต.

คณะกรรมการ ก.ล.ต. ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธาน

2) กรรมการโดยตำแหน่งอีก 3 คน คือ ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงพาณิชย์ และผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

3) กรรมการที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง โดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอีกไม่น้อยกว่า 4 คน แต่ไม่เกิน 6 คน ในจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คนต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านบัญชี และด้านการเงิน อย่างละ 1 คน มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 6 ปี สำหรับในวาระเริ่มแรกเมื่อครบ 2 ปี ให้กรรมการจับฉลากออกหนึ่งในสาม ครบ 4 ปีจับฉลากออกหนึ่งในสอง ถือเป็นการออกตามวาระ และอาจได้รับการแต่งตั้งเข้ามาเป็นกรรมการใหม่ แต่อยู่ได้ไม่เกิน 2 วาระต่อเนื่องกัน

4) เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. เป็นกรรมการและเลขานุการ ได้รับแต่งตั้งจากคณะรัฐมนตรี โดยคำแนะนำของรัฐมนตรี เป็นหัวหน้าสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี และจะแต่งตั้งให้อยู่ในตำแหน่งติดต่อกันเกิน 2 วาระไม่ได้

2. การจัดองค์กรของสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต.

สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. มีคณะกรรมการ ก.ล.ต. เป็นผู้บริหาร เลขานุการคณะกรรมการ ก.ล.ต. เป็นผู้ดูแลการดำเนินงานของสำนักงาน มีรองเลขานุการ 1 คน และผู้ช่วยเลขานุการอีก 2 คน ซึ่งจะคุมงานคนละสาย สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. แบ่งงานหลักออกเป็น 4 แผนก ได้แก่

- 1) แผนกจดทะเบียนหลักทรัพย์
- 2) แผนกดูแลและพัฒนาธุรกิจหลักทรัพย์และตลาดทุน
- 3) แผนกตรวจสอบธุรกิจหลักทรัพย์และตลาดทุน
- 4) แผนกบริหารทั่วไป

นอกจากแผนกงานที่สำคัญทั้งสี่ ที่เป็นสายงานด้านปฏิบัติงานโดยตรงแล้ว ยังมีงานสนับสนุนซึ่งตั้งในรูปของสำนักงาน 4 ส่วนดังนี้

- 1) สำนักงานตรวจสอบภายใน
- 2) สำนักงานกฎหมาย
- 3) สำนักงานเลขานุการ
- 4) สำนักงานวิจัยและพัฒนาตลาดทุน

3. ขอบเขตหน้าที่ของคณะกรรมการ ก.ล.ต.

หน้าที่ของคณะกรรมการ ก.ล.ต. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และองค์กรที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

- 1) วางนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาตลาดทุน
- 2) กำกับดูแลในเรื่องหลักทรัพย์ ธุรกิจหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลักทรัพย์
- 3) กำกับดูแลการออกหรือการเสนอขายหลักทรัพย์ให้แก่ประชาชน
- 4) กำกับดูแลการเข้าถือหลักทรัพย์เพื่อครอบงำกิจการ และป้องกันการกระทำอันไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับการซื้อขายหลักทรัพย์และความคุ้มครองดูแลโดยทั่วไป

โครงสร้างการบริหารงานของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517 ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกและส่งเสริมการระดมทุนระยะยาวที่มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย และเป็นศูนย์กลางการซื้อขายแลกเปลี่ยนหลักทรัพย์ประเภทต่าง ๆ ที่ออกโดยบริษัทที่จดทะเบียนกับตลาดหลักทรัพย์ รวมทั้งให้บริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินงานในรูปแบบขององค์กรที่มีได้มุ่งหวังผลกำไร โดยได้เริ่มเปิดการซื้อขายหลักทรัพย์เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2518 ปัจจุบันการดำเนินงานของตลาดหลักทรัพย์อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 (ศกษาดิ, 2547)

คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 กำหนดให้การดำเนินงานของตลาดหลักทรัพย์อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ให้คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นผู้กำกับนโยบายและควบคุมการดำเนินงานของตลาดหลักทรัพย์

คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีจำนวน 11 คน ประกอบด้วย

1) ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการ ก.ล.ต. จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในกิจการของตลาดหลักทรัพย์ ธุรกิจหลักทรัพย์ หรือธุรกิจการเงินเป็นอย่างดี และอย่างน้อย 1 คน ต้องเป็นผู้บริหารระดับสูงของบริษัทจดทะเบียน

2) บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งจากบริษัทสมาชิก จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย กรรมการหรือผู้บริหารบริษัทสมาชิก จำนวน 4 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน

3) กรรมการและผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์ 1 คน ที่ได้รับการคัดเลือกจากกรรมการทั้ง 10 ท่าน ตามข้อ 1) และ 2)

สำหรับวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการทั้ง 10 ท่าน ตามข้อ 1) และ 2) นั้น จะดำรงตำแหน่งวาระละ 2 ปี และเมื่อครบวาระแล้ว อาจได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันได้ไม่เกิน 2 วาระ และในกรณีของผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์ จะมีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละไม่เกิน 4 ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งได้อีกไม่เกิน 1 วาระ ทั้งนี้ โครงสร้างคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์

หน้าที่หลักของคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์ คือ เป็นผู้กำหนดนโยบายและควบคุมการดำเนินงานของตลาดหลักทรัพย์ ภายใต้ของพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 กำหนดระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ที่ทำให้การดำเนินการของตลาดหลักทรัพย์เป็นไปอย่างมีระเบียบ ทั้งนี้ การแก้ไขระเบียบข้อบังคับบางประเภทต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ ก.ล.ต. ก่อน จึงจะมีผลบังคับใช้

การดำเนินงานหลักของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ในกระบวนการบริหารงานของตลาดหลักทรัพย์ ฝ่ายบริหารจะเป็นผู้รับนโยบายจากคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์ และทำงานให้บรรลุตามนโยบายในขอบเขตของอำนาจที่พึงกระทำได้ การดำเนินงานหลักของตลาดหลักทรัพย์มี ดังนี้

1) การรับหลักทรัพย์จดทะเบียน หลักทรัพย์ที่ซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์นั้นต้องเป็นหลักทรัพย์จดทะเบียน โดยผู้ออกหลักทรัพย์จดทะเบียน คือ บริษัทจดทะเบียนซึ่งเป็นบริษัทมหาชน จำกัดที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการ ก.ล.ต. ให้เสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน และได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์รับเข้าเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ ตามหลักเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติของบริษัทที่จะยื่นคำขอเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอที่กำหนดไว้

หลักทรัพย์จดทะเบียน ประกอบด้วย หลักทรัพย์ประเภทหุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นกู้ หุ้นกู้แปลงสภาพ หน่วยลงทุน ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นสามัญ ใบสำคัญแสดงสิทธิอนุพันธ์ ใบแสดงสิทธิในผลประโยชน์ที่เกิดจากหลักทรัพย์อ้างอิงไทย (Non- Voting Depository Receipt; NVDR) ใบแสดงสิทธิในผลประโยชน์ที่เกิดจากหลักทรัพย์อ้างอิง (Depository Receipt; DR) ใบสำคัญแสดงสิทธิในการจองซื้อหุ้นเพิ่มทุนที่โอนสิทธิได้ (Transferable Subscription Right; TSR) เป็นต้น

2) การให้บริการระบบการซื้อขายหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายหลักทรัพย์และให้บริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์กระทำผ่านคอมพิวเตอร์ หรือระบบ ASSET (Automated System for the Stock Exchange of Thailand) ทำให้ผู้ลงทุนมั่นใจได้ถึงความเป็นระเบียบ ถูกต้อง และเป็นธรรมในการซื้อขายหลักทรัพย์ นอกจากนี้ ตลาดหลักทรัพย์ยังให้บริการด้านการชำระราคาและการส่งมอบหลักทรัพย์ ซึ่งกระทำโดยบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทย่อยของตลาดหลักทรัพย์ เพื่อสนับสนุนให้ระบบการซื้อขายหลักทรัพย์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ตลาดหลักทรัพย์ได้มีการให้บริการที่เกี่ยวกับการซื้อขายหลักทรัพย์อย่างครบวงจร

3) การคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ลงทุน ตลาดหลักทรัพย์มีแนวนโยบายสำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ลงทุน ดังนั้น จึงมีกระบวนการดำเนินงานบางประการ เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ลงทุน กระบวนการดังกล่าว ได้แก่

3.1 การกำกับดูแลการเปิดเผยข้อมูลสำคัญของบริษัทจดทะเบียน ตลาดหลักทรัพย์ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้บริษัทจดทะเบียนต้องเปิดเผยข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญซึ่งมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของผู้ลงทุน และสร้างกระบวนการกำกับดูแลกิจการที่ดีตามแนวทางบรรษัทภิบาล

ข้อมูลสำคัญที่บริษัทจดทะเบียนจะต้องเปิดเผย ได้แก่ ข้อมูลที่เป็นเหตุการณ์ที่ต้องรายงานตามกำหนด หรือข้อมูลที่ต้องรายงานตามรอบระยะเวลา เช่น ผลประกอบการงบการเงินและรายงานทางการเงินต่าง ๆ

3.2 การกำกับดูแลและตรวจสอบการซื้อขายหลักทรัพย์ โดยตลาดหลักทรัพย์จะทำหน้าที่ติดตามดูแลและตรวจสอบ เพื่อให้การซื้อขายหลักทรัพย์ดำเนินไปอย่างเป็นระเบียบ ยุติธรรม และเป็นที่ยึดถือของผู้ลงทุน เช่น การติดตามสภาพการซื้อขายหลักทรัพย์ และสังเกตพฤติกรรมของหลักทรัพย์ที่มีการเคลื่อนไหวผิดปกติ พัฒนาระบบสัญญาณเตือนความผิดปกติของการซื้อขาย การติดตามและตรวจสอบการสร้างราคาอันเป็นเท็จ การใช้ข้อมูลภายใน หรือการสร้างข่าวลือให้ผู้ลงทุนเข้าใจผิด เป็นต้น ทั้งนี้ ตลาดหลักทรัพย์มีกระบวนการเปิดเผยข้อมูล และแสดงเครื่องหมายต่าง ๆ ไว้บนกระดานซื้อขายหลักทรัพย์ เพื่อแจ้งให้ผู้ลงทุนทราบถึงความเคลื่อนไหวที่ผิดปกติของหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นการให้ความคุ้มครองอีกชั้นหนึ่ง

3.3 การดูแลปฏิบัติงานของบริษัทสมาชิก ตลาดหลักทรัพย์ให้ความสำคัญกับการดูแลการปฏิบัติงานของบริษัทสมาชิก เพื่อให้การดำเนินธุรกิจของบริษัทสมาชิกเป็นไปตามมาตรฐานและจรรยาบรรณทางวิชาชีพ และเป็นธรรมต่อผู้ลงทุน รวมถึงเป็นไปตามระเบียบและข้อบังคับของตลาดหลักทรัพย์ด้วยบัญชีเงินสดหรือบัญชีมาร์จิน การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการซื้อขายหลักทรัพย์หรือค่านายหน้า การดูแลรักษาผลประโยชน์ของลูกค้า เป็นต้น

3.4 การเผยแพร่และการให้บริการข้อมูลสารสนเทศ เพื่อผู้ลงทุนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ถูกต้อง ครบถ้วน และทันต่อสถานการณ์ ซึ่งช่วยให้การลงทุนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลาดหลักทรัพย์จึงได้ทำการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและให้บริการสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ อย่างแพร่หลายให้แก่ผู้ลงทุน ผู้ใช้ข้อมูล และประชาชนทั่วไป การเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศของตลาดหลักทรัพย์ได้กระทำผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งในรูปของหนังสือ ตำรา เอกสารเผยแพร่ ซึ่งล้วนแต่เป็นแหล่งความรู้ให้แก่ผู้สนใจ

3.5 การส่งเสริมความรู้ให้แก่ผู้ลงทุนและผู้ที่เกี่ยวข้องในธุรกิจหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์ได้เล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมความรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลในธุรกิจหลักทรัพย์ ผู้ลงทุน และผู้สนใจทั่วไป โดยได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความรู้ให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง

อย่างต่อเนื่อง สนับสนุนในด้านทุนการศึกษา ทุนวิจัย และจัดโครงการอบรมต่าง ๆ ให้แก่อาจารย์ ผู้สอน นักเรียน นิสิต นักศึกษา รวมทั้งจัดการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะและการทดสอบเพื่อขอรับ ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพต่าง ๆ สำหรับบุคลากรในธุรกิจหลักทรัพย์ด้วย

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และหน้าที่ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น โครงสร้างการบริหารงาน ของตลาดหลักทรัพย์ จึงมีการออกแบบเพื่อให้มีหน่วยงานรองรับกับหน้าที่ และเป็นการทำงานใน ลักษณะการประสานสนับสนุนกันเพื่อผลสำเร็จสูงสุด โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มงานใหญ่ ๆ ได้แก่ สาย งานเทคโนโลยีสารสนเทศ สายงานพัฒนาความรู้ตลาดทุน ศูนย์ระดมทุนและตลาดหลักทรัพย์ใหม่ สายงานกำกับตลาด สายงานวิจัยและข้อมูลสารสนเทศ สายงานกิจกรรมองค์กร

นอกจากนี้ เพื่อให้ระบบการบริหารงานของตลาดหลักทรัพย์มีประสิทธิภาพและ คล่องตัวมากยิ่งขึ้น ตลาดหลักทรัพย์จึงมีการจัดตั้งบริษัทย่อยขึ้น เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนในด้านอื่น ๆ ตามความจำเป็น ได้แก่ บริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด บริษัทหลักทรัพย์ จัดการกองทุนรวม เพื่อลงทุนต่างด้าว บริษัท ไทยเอ็นวีดีอาร์ จำกัด บริษัท สยามดีอาร์ จำกัด บริษัท เชีทเทรด คอท คอม จำกัด บริษัท แฟมมิลี่ โนฮาว จำกัด และบริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)

องค์ประกอบของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

นอกจากองค์ประกอบในแง่ของโครงสร้างบริหารงานแล้ว ตลาดหลักทรัพย์ยังมี องค์ประกอบเช่นเดียวกับตลาดอื่นทั่วไป คือ มีสินค้า ผู้ซื้อ ผู้ขาย และผู้ช่วยอำนวยความสะดวก ซึ่ง ในเชิงกายภาพแล้ว ตลาดอาจหมายถึงห้องค้าหลักทรัพย์ รวมถึงระบบที่ทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายเข้ามา ตกลงทำการซื้อขายกัน แต่ในปัจจุบัน การส่งคำสั่งเสนอซื้อหรือเสนอขายสามารถกระทำผ่านระบบ คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ด้วย ดังนั้น ตลาดหลักทรัพย์ในความหมายเชิงกายภาพจึงลด บทบาทลง ทั้งนี้ องค์ประกอบที่สำคัญของตลาดหลักทรัพย์ ได้แก่

1) สินค้า คือ หลักทรัพย์จดทะเบียน เป็นหลักทรัพย์ที่ออกโดยบริษัทมหาชนจำกัดที่เข้าจด ทะเบียนและทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและตลาดหลักทรัพย์ใหม่

2) ผู้ซื้อขาย คือ ผู้ลงทุน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด โดยผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ อาจแบ่งได้ตามขนาดของปริมาณการซื้อขาย เช่น การแบ่งประเภทของผู้ลงทุนรายย่อย ผู้ลงทุนสถาบัน และผู้ลงทุนต่างประเทศ หรืออาจแบ่งเป็น ผู้ลงทุนระยะสั้น ผู้ลงทุนระยะยาว และนักเก็งกำไร ซึ่งแบ่งตามพฤติกรรมในแง่ระยะเวลาการถือครองหลักทรัพย์ เป็นต้น

ผู้ลงทุนแต่ละประเภทจะมีรูปแบบการซื้อขายและปริมาณการซื้อขายที่แตกต่างกันออกไป เช่น ผู้ลงทุนรายย่อยก็จะมีพฤติกรรมการลงทุนหรือซื้อขายตามผู้ลงทุนสถาบัน หรือผู้ลงทุนต่างประเทศ โดยจะมีการเชื่อในข่าวสารที่เกิดขึ้น หรือซื้อขายไปในทิศทางเดียวกัน เป็นต้น ทั้งนี้ อาจเกิดจากความแตกต่างในด้านของข้อมูลข่าวสาร ความสามารถในการวิเคราะห์ข่าวสาร ที่แตกต่างจากผู้ลงทุนสถาบัน

3) ตัวแทนนายหน้าผู้ซื้อขาย คือ บริษัทสมาชิก เป็นบริษัทหลักทรัพย์ที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจนายหน้าค้าหลักทรัพย์ ซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมและได้รับอนุมัติให้เข้าเป็นบริษัทสมาชิกของตลาดหลักทรัพย์ หรือที่เรียกกันว่า โบรกเกอร์ (Broker) โดยจะมีหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้

- ปฏิบัติหน้าที่ในการซื้อขายหลักทรัพย์ตามคำสั่งของลูกค้า และตามข้อกำหนดของระบบการซื้อขาย
- ดูแลเรื่องการเงินในการซื้อขายหลักทรัพย์ของลูกค้าให้ถูกต้อง ครบถ้วน และตรงตามกำหนดเวลา
- บริการรับฝากหลักทรัพย์ ดูแลบัญชีซื้อขายหลักทรัพย์ให้ลูกค้า
- รับผิดชอบและดำเนินการซื้อขาย แก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในการซื้อขาย
- ให้ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์อย่างมีคุณภาพ เพื่อประกอบการตัดสินใจให้แก่ลูกค้า

ในการทำหน้าที่เป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ให้แก่ลูกค้า บริษัทหลักทรัพย์จะมีรายได้จากค่าธรรมเนียมในการซื้อขาย หรือที่เรียกว่า ค่านายหน้า (Commission) โดยตั้งแต่วันที่ 14 มกราคม 2545 ตลาดหลักทรัพย์กำหนดให้บริษัทสมาชิกเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการเป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ ในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 0.25 ของมูลค่าการซื้อขายและอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 0.20 สำหรับการซื้อขายผ่านอินเทอร์เน็ต

นอกเหนือจากการให้บริการในการเป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์แล้ว บริษัทหลักทรัพย์ยังอาจมีบริการอื่น ๆ ได้แก่ การให้บริการการปรึกษาการลงทุน และการจัดการกองทุนส่วนบุคคล การจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ การยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ และการเป็นที่ปรึกษาทางการเงิน

ดังนั้น นอกเหนือจากหน้าที่การเป็นแหล่งกลางในการซื้อขายหลักทรัพย์แล้ว ตลาดหลักทรัพย์ยังต้องดำเนินงานและให้บริการในด้านอื่น ๆ อีกทั้งต้องประสานองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้กลไกสามารถดำเนินไปด้วยความถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และส่งผลดีต่อตลาดการเงินและระบบเศรษฐกิจของประเทศ

ตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ (Market for Alternative Investment; MAI)

การทำหน้าที่เป็นแหล่งระดมทุนให้แก่ภาคธุรกิจในทุกระดับของตลาดหลักทรัพย์เป็นสิ่งที่มีความจำเป็น แต่ในกระบวนการเข้าสู่การเป็นบริษัทจดทะเบียน บริษัทต้องมีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านฐานะทางการเงินและผลประกอบการ โครงสร้างการบริหารควบคุมกิจการ การเตรียมข้อมูลสารสนเทศ ดังนั้น อาจทำให้เกิดเป็นอุปสรรคต่อบริษัทขนาดเล็กหรือขนาดกลางในการเข้าเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่า บริษัทขนาดกลางและขนาดเล็กได้แสดงบทบาทที่สำคัญในการเป็นแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของประเทศเช่นกัน และมีแนวโน้มที่บริษัทเหล่านี้จะมีจำนวนเพิ่มขึ้น ตลาดหลักทรัพย์ได้เล็งเห็นความสำคัญของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่มีต่อการพัฒนาประเทศ และถือเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่ง จึงได้มีการจัดตั้ง “ตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ” (Market for Alternative Investment; MAI) ภายใต้การบริหารงานของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อเปิดโอกาสให้บริษัทในระดับ SMEs มีทางเลือกหนึ่งในการระดมทุนที่เทียบเท่ากับกิจการขนาดใหญ่ที่เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งให้แก่ระบบเศรษฐกิจ รวมถึงเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่กิจการเหล่านี้ที่จะเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยต่อไปในอนาคต

ทั้งนี้ รูปแบบหรือระบบการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ จะเหมือนกับการซื้อขายหลักทรัพย์บนกระดานหลักของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แต่จะมีเกณฑ์การเข้าเป็นบริษัทจดทะเบียนบางประการที่มีความแตกต่างกัน เพื่อเอื้ออำนวยให้บริษัทขนาดกลางและ

ขนาดเล็กสามารถเข้าระดมทุนในตลาดทุนได้ รวมถึงเป็นการส่งเสริมให้ผู้ลงทุนได้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการขนาดกลางและขนาดเล็กที่มีศักยภาพอีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ของการดำเนินการของตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ

จากเหตุผลตามที่กล่าวมา จึงอาจสรุปวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งและการดำเนินงานของตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอได้ดังนี้

- 1) เปิดโอกาสให้บริษัทขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถระดมทุนผ่านตลาดทุนได้ เช่นเดียวกับบริษัทขนาดใหญ่
- 2) สนับสนุนให้การปรับโครงสร้างหนี้มีความเป็นไปได้มากขึ้น เนื่องจากสถาบันการเงินที่เข้าไปถือหุ้นในกิจการของลูกค้านี้ภายหลังการแปลงหนี้เป็นทุนแล้ว สามารถลดการถือหุ้นลงได้ ภายหลังกิจการของลูกค้านี้มีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้นและมีการนำเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ
- 3) สนับสนุนให้ธุรกิจเงินร่วมลงทุน (Venture capital) เข้ามาลงทุนมากขึ้นในธุรกิจที่อาจมีขนาดไม่ใหญ่นัก แต่มีศักยภาพ ในการเจริญเติบโต เพราะถือเป็นหนึ่งในช่องทางการลงทุน
- 4) เป็นการเพิ่มสินค้าให้แก่ผู้ลงทุนในตลาด และเป็นการช่วยกระจายความเสี่ยงให้แก่ผู้ลงทุน

พัฒนาการที่สำคัญของตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ ก.ล.ด. เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2541 ให้จัดตั้งตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอขึ้น เพื่อเป็นตลาดรองและเป็นแหล่งระดมทุนสำหรับบริษัทขนาดกลางและขนาดเล็กที่อาจยังมีคุณสมบัติไม่พร้อมที่จะเข้าระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แต่มีความต้องการที่จะเข้าสู่กระบวนการเป็นบริษัทจดทะเบียน ตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอได้เปิดอย่างเป็นทางการในวันที่ 21 มิถุนายน 2542 หลังจากนั้น ได้ดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมในด้านการบริหารงานและแผนการตลาดเพื่อชักชวนให้บริษัทในกลุ่มธุรกิจที่

มีการเติบโตสูงและธุรกิจที่มีศักยภาพมาเข้าร่วมเป็นบริษัทจดทะเบียน จนกระทั่งวันที่ 17 กันยายน 2544 ตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอจึงได้เริ่มเปิดการซื้อขายหลักทรัพย์เป็นครั้งแรก โดยมีบริษัทจดทะเบียนที่นำหลักทรัพย์เข้าซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอเป็นบริษัทแรก คือ บริษัท บรีคเคอร์ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) และต่อมาเพื่อให้ผู้ลงทุนได้รับรู้ข้อมูลและเห็นภาพของแนวโน้มการเคลื่อนไหวของการซื้อขายหลักทรัพย์จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ คล้ายกับกรณีของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จึงมีการคำนวณและเผยแพร่ดัชนีราคาตลาดหลักทรัพย์เอ็มเอไอ (MAI Index) ซึ่งการคำนวณใช้หลักเกณฑ์เดียวกับดัชนีราคาตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET Index) โดยใช้วันที่ 2 กันยายน 2545 เป็นวันฐานในการคำนวณ